

Insekt-Nytt

Medlemsblad for Norsk
entomologisk forening

Nr. 3 2007 Årgang 32

Insekt-Nytt • 32 (3) 2007

Insekt-Nytt • 32 (3) 2007

Medlemsblad for Norsk entomologisk forening

Redaktør:

Anders Endrestøl

Redaksjon:

Lars Ove Hansen
Jan Arne Stenløkk
Leif Aarvik
Halvard Hatlen
Hallvard Elven
Eirik Rindal

Nett-ansvarlig:

Eirik Rindal

Adresse:

Insekt-Nytt, v/ Anders Endrestøl,
Naturhistorisk museum,
Universitetet i Oslo,
Postboks 1172, Blindern,
0318 Oslo
Tlf.: 22 85 17 06
[Besøksadr.: Sarsgt. 1, 0562 Oslo]

E-mail: anders.endrestol@nhm.uio.no

Sats, lay-out, paste-up: Redaksjonen

Trykk: Nordberg Aksidenstrykkeri AS,
Oslo.

Trykkdato: August 2007.

Opplag: 1200

Insekt-Nytt utkommer med 4 nummer
årlig.

ISSN 0800-1804

Forsidebildet: Dagsvermer, *Macroglossum
stellatarum*. Foto: Tor Strøm

Insekt-Nytt presenterer populærvitenskapelige oversikts- og tema-artikler om insekters (inkl. edderkoppdyr og andre landleddyr) økologi, systematikk, fysiologi, atferd, dyregeografi etc. Likeledes trykkes artslister fra ulike områder og habitater, ekskursjonsrapporter, naturvern-, nytte- og skadedyrstoff, bibliografier, biografier, historikk, «anekdoter», innsamlings- og prepareringsteknikk, utstyrstips, bokanmeldelser m.m. Vi trykker også alle typer stoff som er relatert til Norsk entomologisk forening og dets lokalavdelinger: årsrapporter, regnskap, møte- og ekskursjons-rapporter, debattstoff etc. Opprop og kontaktannonser er gratis for foreningens medlemmer. Språket er norsk (svensk eller dansk) gjerne med et kort engelsk abstract for større artikler. Våre artikler refereres i Zoological record.

Insekt-Nytt vil prøve å finne sin nisje der vi ikke overlapper med vår forenings fagtidsskrift *Norwegian Journal of Entomology*. Originale vitenskapelige undersøkelser, nye arter for ulike faunaregioner og Norge går fortsatt til dette. Derimot tar vi gjerne artikler som omhandler «interessante og sjeldne funn», notater om arters habitatvalg og levevis etc., selv om det nødvendigvis ikke er «nytt».

Annonsepriser:

1/4 side	kr.	500,-
1/2 side	kr.	800,-
1/1 side	kr.	1200,-
Bakside (svart/hvitt)	kr.	1500,-
Bakside (farger)	kr.	2500,-

Vanlig bestilling av annonser i to nummer etter hverandre kan vi tilby 10 % reduksjon, 25 % i fire påfølgende numre.

Abonnement: Medlemmer av Norsk entomologisk forening får fritt tilsendt *Norwegian Journal of Entomology* og *Insekt-Nytt*. Kontingenten er for 2005 kr. 280,- pr. år (kr. 140,- for juniormedlemmer til og med året de fyller 19 år). For medlemskap bruk skjema på våre nettsider (www.entomologi.no) eller kontakt:

Norsk entomologisk forening,
Postboks 386, 4002 Stavanger.
e-post: jansten@c2i.net

Redaktøren har ordet:

Destruktiv innsamling

Nå er sommeren endelig tilbake etter en uvanlig regntung juli. Alle ivrige entomologer er sannsynligvis i full gang med håv og lampe. Stå på!

Vi trenger all den informasjonen vi kan få om den norske insektfaunaen, og som påpekt til det kjedsommelige, er det hobbybiologene som frembringer en vesentlig del av denne. I forrige nummer av IN ble Rødlista trukket frem som et godt eksempel på et viktig dokument som kan brukes av den bevisste entomolog til å fremskaffe mer informasjon om de truede artene.

Rødlista er også et relativt åpent dokument i den forstand at det blottlegger de artene som virkelig sliter med å overleve i faunaen vår. I svært mange tilfeller er arter kun registrert et fåtall steder, og dersom det

representerer virkeligheten, kan artene det er snakk om virkelig få en knekk dersom innsamlingstrykket blir stort eller har en negativ påvirkning på habitatet. Selv hevder vi ofte at det ikke er innsamling som truer arter men helt andre faktorer (f.eks hyttebygging, skogsdrift og lignende), og i de aller fleste tilfellene stemmer nok dette. Det er likevel viktig at man nettopp er en bevisst entomolog i disse tilfellene slik at man ikke kan beskyldes for selv å være en del av problemet.

Temaet har vært oppe i denne spalten før under samme overskrift (IN-22(1)). Den gang gjaldt det «øksemetoden» som ble beskrevet av Reidar Haugan (IN-21(4)). Han refererer til flere eksempler der kjente insektlokaliteter med gammelskog tydelig var besøkt av tømmerhuggere, og i disse tilfellene dessverre entomologer.

Innholdsfortegnelse

Endrestøl, A. Redaktøren har ordet: Destruktiv innsamling	1
Aarvik, L og Hansen, L. O. Invasjon av dagsvermer (<i>Macroglossum stellatarum</i>), sommeren 2006....	4
Hågvar, S. Lauritz Sømme utnevnt til æresmedlem av Norsk entomologisk forening.....	10
Falck, M. Tore R. Nielsen utnevnt til æresmedlem av Norsk entomologisk forening	11
Østbye, E. Mine insekt-minner: Min tid som småkrypkrøper	12
Laugsand, A. The Beetles on tour 2006	21
Voisin, J-F. Entomologen og syklisten	26
Stenløkk, J. Funn av dødningshode på Oseberg-oljeplattformen	27
Hofsvang, T. Insekter i Hollywood	30
Hofsvang, T. Insektene går til filmen: THEM!	38
Bokanmeldelser	41
Stenløkk, J. Insekter i nettet	48
Oppslagstavla	50
Hatlen, H. På larvestadiet	51
XXIII International Congress of Entomology 2008	53

Av mer nærliggende eksempler ryktes det tidligere i år at sommerfuglsamlere strømmet til Halden for å sikre seg klippeblåvingen (*Scolitantides orion*) før den forsvinner. Dette medførte at Direktoratet for naturforvaltning midlertidig vernet arten, mens det arbeides mot varig vern. Det ryktes blandt annet at europeiske samlere skulle stå bak, hvilket er litt uforståelig med tanke på at arten finnes i andre nordiske land og har stabile populasjoner i Sydeuropa. La oss håpe at ingen av våre medlemmer står bak slik innsamling, for dette er noe vi tar sterkt avstand fra! Endelig har man med et kron-eksempel fått fokus på hva slepphendte kommunepolitikere og ivrige utbyggere gjør med områder som er viktige for truede og sjeldne arter, og da må vi unngå at et fåtall overivrige samlere ødelegger dette. Som det ble skrevet i IN-22 (1): «*Alle drar til de samme kjente lokalitetene for å få med seg godbiter til sin egen private samling, selv om dyrene er registrert og tatt der mange ganger før. Den vitenskapelige verdien av dette blir derfor lik null*». Igjen får vi oppfordre til samlers kreativitet-hvorfor ikke heller prøve å påvise arter på nye steder? Det er jo nettopp det som er vår styrke!

Man kan mene mye om artsfredninger. Dette har også blitt omtalt i denne spalten før med *mnemosyne* og *apollo* som eksempler (21 (1/2), 18 (2), 15 (1) og 14 (2)). Vi har pr. i dag 9 fredete insekter i Norge (10 med *orion*), og enkelte av disse er faktisk helt vanlige her i landet og heller ikke med på den nye Rødlista. Hva er poenget da? Jo, i noen tilfeller er det ganske enkelt at vi i internasjonale avtaler (Bern-konvensjonen) har forpliktet oss til å ta vare på disse artene fordi artene i et internasjonalt perspektiv

ikke klarer seg så bra, og at enkelte arter derfor *må* vurderes i et geografisk bredere perspektiv (for eksempel ulv og bjørn som er på samme liste). For de fleste entomologer vil nok likevel et habitatvern eller vern av spesielle populasjoner (eks. svaberg for *orion* i Halden) høres mer fornuftig ut, samtidig som det vil beskytte arten bedre (omtalt i IN-spesialnummer allerede i 1982 (4)). Hva hjelper det med artsvern dersom området bygges ned med hytter og veier? Dersom området fredes er det jo ingen ting i veien for å verne individene der også. For botanikerne er jo plantefredningsområder et kjent begrep som nettopp tar vare på delpopulasjoner. Det burde være like normalt å snakke om insektsfredningsområder. EU er på dette området langt foran oss, og har nettopp ivaretatt arter/ individer og deres naturlige leveområder gjennom sitt habitatdirektiv fra 1992 (direktiv 92/43). Man bør jo også ha en muligheten til å følge med arters utvikling over tid og sted nettopp gjennom innsamling. Belegg og samlinger er, og vil alltid være, høyeste nivå av dokumentasjon. Når arten er vernet blir det vanskeligere å finne nye populasjoner og lokaliteter for arten. Derfor er det synd at man i *orion*-saken valgte en så lettvinns og konfliktfri løsning som artsvernet faktisk er, i stedet for å ta kampen opp for å få vernet området.

Det er vel kanskje også slik at når en sak som *orion* slås stort opp vil alle som beveger seg i området med håv bli mistenkeliggjort. Dette er kanskje ikke spesielt hyggelig, men vi bør jo anerkjenne at ikke-entomologer også bryr seg om insekters ve og vel. La oss håpe det ikke går så langt som beskrevet i denne spalten i 1989 (2) «*Hva om en stakkars nybakt samler finner på å dra*

bort til Sunndalen for å samle parasittveps - kanskje ender han istedet opp med to blåveiser og en politianmeldelse.»

Uten å ta inspirasjonen eller gleden fra noen, eller underkjenne viktigheten av det som gjøres, håper jeg at man er bevisst på at vi i vårt virke kan bidra til negative påvirkninger på enkelte arter. Kanskje er det ingen reell påvirkning, men det kan oppfattes slik av andre. Man kan likevel tenke seg om to ganger før man skal samle sjeldne dyr eller benytte metoder som kan virke destruktivt på omgivelsene.

Anders Endrestøl (redaktør)

Disse synspunktene understøttes.

Leif Aarvik (formann NEF)

Om forrige nummer:

Forrige nummer ble laget i samarbeid med SABIMA, og vi trykte derfor et ekstra stort opplag. Heftet ble også vedlagt forrige Fauna, og gikk dermed gratis ut til alle medlemmene i Norsk Zoologisk Forening, med håp om at vi kanskje kapret noen medlemmer, eller fikk omvendt noen «pippipp»-folk? Nummeret fikk også omtale på Artsdatabankens nyhetsbrev og ble i forbindelse med det lagt gratis ut til nedlastning på våre hjemmesider.

Hvis noen skulle trenge «reklame-materiell» til skoleklasser eller annen misjonering, kan man ta kontakt med redaksjonen å få tilsendt det heftet og andre.

Om dette heftet:

Etter forrige nummers spesialhefte om Rødlista, er vi nå tilbake til normalen, med våre faste spalter. Sist sommers storinvasjon av dagsvermeren blitt systematisert og presenteres her, slik at man kan se omfanget av «invasjonen». Vi har også gleden av å presentere dere for to nye æresmedlemmer i foreningen, henholdsvis Lauritz Sømme og Tore Nielsen. I serien «Mine insektminner» som ble initiert av Sigmund Hågvær i IN 31 1/2 har vi nå fått inn første bidrag fra Eivind Østbye, og vi vil samtidig oppfordre andre «senior-entomologer» til å ta kontakt med Sigmund Hågvær om de har bidrag til spalten. Vi får også et referat fra fjorårets «Beetles on tour 2006», om de unge, fremadstormende coleopterologers tokt rundt i Norge. Voisin har en artig liten fortelling som bekrefter at vi entomologer ofte blir sett litt rart på (med rette?). Jan Stenløkk rapporterer om funn av dødningehode på Osebergplattformen og Trond Hofsvang har skrevet en interessant artikkel om insekter i Hollywood som fint innleder og avsluttes med en anmeldelse av filmen «Them» i vår serie «Insektene går til filmen». De som måtte ønske å anmelde insekt-film oppfordres til å sende inn bidrag. Det er bare å plukke filmer fra Hofsvangs liste. Til slutt har vi noen bokanmeldelser og faste spalter som «I nettet» og «På larvestadiet».

En stor takk til alle som bidro til forrige Rødlistenummer og dette. Stofftilgangen ser foreløpig til å holde seg og vi håper det fortsetter. Det gjør jobben med å lage bladet lettere! Har du noe du vil skriv om, nøl ikke!

Anders Endrestøl

Invasjon av dagsvermer (*Macroglossum stellatarum*), sommeren 2006

Leif Aarvik og Lars Ove Hansen

I løpet av sommeren 2006 opplevde Norge en invasjon av dagsvermer (*Macroglossum stellatarum*), som vi aldri har opplevd maken til tidligere. Mange trodde de hadde observert kolibri, og fenomenet ble omtalt i mange lokal-aviser rundt omkring. Etter at vi blant annet gikk ut i Insekt-Nytt og etterlyste funn (Hansen 2006), har det kommet inn en rekke meldinger om funn, observasjoner og ikke minst vakre fotografier.

Det er helt sikkert at det aldri tidligere så langt tilbake som vi har data, har funnet sted en tilsvarende invasjon. De eldste beleggseksemplarer av arten skriver seg tilbake fra 1846 da J.H.S. Siebke fanget i alle fall to eksemplarer på Tøyen i Oslo. Ellers har vi bevart flere gamle eksemplarer samlet av L.M. Esmark. Disse eksemplarene er kun etikettert «Kristiania, Esmark», og mangler dessverre dato, men skriver seg nok fra tiden omkring midten av 1800-tallet. Bortsett fra 1846, er det

ikke noe enkelt år som skiller seg ut med mange funn. Heath & Emmet (1979) oppgir 3 år der det ble rapportert mer enn 1000 funn/observasjoner av arten fra de Britiske øyer. Årene var 1899, 1947 og 1955. 1947 hadde klart flest med så mange som 4250 funn/observasjoner. Foreløpige rapporter viser at de også i 2006 har hatt et slikt masseinvasjonsår.

Når en betrakter tabellen over observasjoner og innsamlinger gjort sist sommer (tabell 1), er det påfallende at de grupperer seg i to perioder, den første perioden omfatter hele juni og de første dagene i juli, den andre perioden omfatter august og hele september. En observasjon er gjort så seint som 11. oktober. Arten ble så å si ikke observert fra midten av og ut til siste del av juli måned. Dette kan tolkes slik at den første bølgen i juni førte til en ny generasjon i august/september som hadde gjennomlevd egg/larve/puppe stadiene her. Det er sannsynlig at denne «norskfødte» generasjonen ble forsterket av ytterligere

*«Det er helt utrolig, men selv er jeg ikke i tvil om at dette er en kolibri. Etter at jeg tok bildene har jeg lest om kolibrien og alt stemmer; måten den beveget seg på, duren av vingene som gikk lynraske når den sugde ut nektar fra plantene og fargene.....»
Fra VG-nett - publisert 23.08.06.*

Figur 1 og 2. Dagsvermer *Macroglossum stellatarum* på kløver. Foto: Thor Østbye

innvandring fra syd. Fordi været var varmt og gunstig over hele Nord- og Mellom-Europa, førte dette til et enormt høyt antall individer utover ettersommeren.

Mange har hatt stor glede av å følge «kolibriene» som fløy fra blomst til blomst i hagen, og vi har fått inn mange flotte bilder. Flere har opplevd dag etter dag å sitte med kaffekoppen i godstolen på terrassen og nyte ettermiddagens faste dagsvermershow. Til og med i regnvær dukket gjesten opp. Tor Strøm fra Halden forteller om et merkingsforsøk han gjennomførte: «Jeg fanget og merket 5 individer med en hvit prikk acrylmaling på bakkroppen. Ingen av disse individene ble observert de neste dagene. Jeg så allikevel andre umerka dagsvermere i hagen. Tror det var mange flere av arten enn vi kan forestille oss.... ».

I Norden er larvens vertsplanter først og fremst ulike arter av maure (*Galium*). Det er den voksne sommerfuglen som overvintrer, noe som er høyst uvanlig for de europeiske tussmørkesvermerartene. Den voksne sommerfuglen kan klare seg opptil 2 ½ måned ved 4 °C (Friederich 1986). I Syd-Europa kan også puppen overvintrre.

De voksne svermerne er dagaktive og oppsøker blomster. De står som en kolibri svirrende foran blomsten, uten å sette seg. Favorittblomster er floks, buddleia, petunia, kaprifol osv. Under trekk kan imidlertid dagsvermeren fly om natta. Dette opplevde også norske samlere sist sommer, da enkelte eksemplarer ble tatt i lysfelle. Verdensutbredelsen omfatter Syd-Europa, Nord-Afrika, Midtøsten, og østover til Kina og Japan. For flere detaljer om biologi og utbredelse, se Hydén et al. (2006).

Figur 3. Dagsvermer *Macroglossum stellatarum*. Foto: Thor Østbye

Tabell 1 er hovedsakelig basert på informasjon om observasjoner og funn som er sendt til Insekt-Nytt eller via nettsidene våre. Noen funn er hentet fra nettet der angivelsen er illustrert med bilde av svermeren. Likevel gir ikke dette noe fullstendig bilde av artens opptreden i Norge, da vi regner med store mørketall.

Den nordligste observasjonen i fjor ble gjort i Beiarn i Nordland, men dette er ikke det nordligste funnet i Norge. I 1986 ble arten funnet på Måsøy i Vest-Finnmark. I forhold til sommerfuglkatalogen (Aarvik et al. 2000) ble *M. stellatarum* i 2006 funnet ny for følgende Strand-regioner: OS, BV, VE, TEY, TEI, VAY, HOY, NTI og NSI.

Gode linker til dagsvermer:

Aarvik, L. 2000-2006. Norges sommerfugler:

<http://www.nhm.uio.no/norlep/sphingidae/stellatarum.html>

Wikipedia Norge

<http://no.wikipedia.org/wiki/Dagsvermer>

Mazzei, P. et al. 2007. Moths and Butterflies of Europe and North Africa.

<http://www.leps.it/SpeciesPages/MacroStellat.htm>

Pittaway, A.R. 1997-2007. Sphingidae of the Western Palearctic.

http://tpittaway.tripod.com/sphinx/m_ste.htm

Figur 4. Dagsvermer *Macroglossum stellatarum*. Foto: Tor Strøm

Litteratur

- Friederich, E. 1986. Breeding butterflies and moths [english edition]. Harvey books, Essex. 176 sider.
- Hansen, L.O. 2006. Rapportér funn av dagsvermer (*Macroglossum stellatarum*)! *Insekt-Nytt* 31 (3), 21-22.
- Heath, J. & Emmet, A.M. 1979. Sphingidae – Noctuidae: Noctuinae and Hadeninae. The moths and butterflies of Great Britain and Ireland, volume 9. Curven books, London. 288 sider.
- Hydén, N., Jilg, K. & Östman, T. 2006. Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Fjärilar: Ädelspinnare-tofsspinnare. Lepidoptera: Lasiocampidae-Lymantriidae. ArtDatabanken, SLU, Uppsala. 480 sider.
- Aarvik, L., Berggren, K. & Hansen, L.O. (red.). 2000. Catalogus Lepidopterorum Norvegiae. Lepidopterologisk arbeidsgruppe; Zoologisk museum, Universitetet i Oslo; Norsk institutt for skogforskning. Oslo. 192 sider.

Leif Aarvik
Naturhistorisk museum,
Universitetet i Oslo
Postboks 1172 Blindern
0318 Oslo
leif.aarvik@nhm.uio.no

Lars Ove Hansen
Naturhistorisk museum,
Universitetet i Oslo
Postboks 1172 Blindern
0318 Oslo
l.o.hansen@nhm.uio.no

Tabell 1. Observasjoner av dagsvermer *Macroglossum stellatarum* sommeren 2006

Dato	EIS	Dato	Antall	Observator	Evt. dokumentasjon	kommentarer
VAY, Lista, Borhaug	1	18.8.	1	Vegard Buines	innsamlet	
VAY, Kristiansand, Østre Randøy	2	24.9.	1	Kai Berggren	innsamlet	
RY, Hå, Oyna	3	18.09	1	Oddgeir Djøseland	observasjon	
RY, Lista, Sigersvoll	4	13.07	2	Jan Erik Røer	innsamlet	
VAY, Marnardal, Bjelland	5	14.6.	1	Randi Bjørnholm	foto	
AAV, Arendal, Tromøy, Spornes	6	9.8.	1	Sigurd A. Bakke	innsamlet	?nellik
RY, Sandnes: Hommersåk	7	2006	1	Njål Gauthre Solland	observasjon	58:55:16N / 05:31:17E
RY, Sola: Rott	7	2006	4	Kjell Mjølhusnes	innsamlet	
TEY, Porsgrunn: Sandøya	11	26.8.	1	Sigmund K. Hensen	foto	
TEY, Drangedal, Neslandsvatn	11	25.08	1	Morten Mjelde	innsamlet	desstuten ca. 20 ex observert, + 1 ex 10.8.
VE, Larvik: Mølen	11	10.9.	1	Sigmund K. Hensen	observasjon	på kaprifol.
RY, Karmøy: Syre	13	30.8.-23.9.	3	Oskar Kennet Bjørnstad	innsamlet	
RY, Karmøy: Presthammer	13	3.9.	1	Leiv Tommas Haugen	observasjon	
RY, Karmøy: Akrahamn	13	11.10.	1	Leiv Tommas Haugen	observasjon	
RY, Tysvær: Nes	13	15.6.	1	Dag L. Fjeldstad	innsamlet	
RY, Tysvær: Førre	13	15.6.	1	Dag L. Fjeldstad	observasjon	på kaprifol.
RY, Tysvær: Susort	13	4.9.	1	Dag L. Fjeldstad	innsamlet	desstuten 1 ex obs. 1.9.
TEY, Sijjan: Tokleiv	18	4.7.	1	Arnt Harald Stendalen	innsamlet	mange eksemplarer observert
VE, Netterøy: Østre Bolærne	19	14.6.	1	Reidar Voith	observasjon	på buddleia
VE, Sandefjord: Lingelevn.	19	31.8.	1	Arve Sommerro	innsamlet	
VE, Sandefjord: Vesterøya, Tangenodden	19	14-15.08	1	Geir Gogstad	observasjon	
VE, Stokke: Husum	19	ultimo 8	1	Kari Hagelund	innsamlet	på floks
VE, Tønsberg: Barkåker, Sverstad gård	19	4.8.	1	Kari Lise Hagen	foto	
Ø, Moss: Jelyby	19	8-13.9.	2	Håkon Olsen	innsamlet	1 individ observert hver dag på buddleia hele ettersommeren.
Ø, Fredrikstad: Slevik	20	5.7.	1	Eivind Sørnes	foto	
Ø, Fredrikstad: Trara	20	25.8.	1	Eivind Sørnes	foto	
Ø, Halden: Halden sentrum	20	24.7.-25.9.	17	Tor Strøm	innsamlet	
RY, Vindafjord: Dommersnes	23	2-3.9.	3	Kåre Johan Sørvåg	observasjon	på tåre
TEI, Seljord: Flatdal	26	2006	xx	Anne Bjørg Haugstoga	foto	
TEI, Vinje: Øytfjell	26	2006	xx	Haldis Jøre	foto	
BØ, Kongsberg: Eftelet	27	7-8.09	4	Frank T. Brandbu.	observasjon	Peiragonium
BØ, Hurum: Klokkestua	28	1.9	1	Eli Gates	foto	kaprifol
AK, Nesodden: Fagerstrand	28	3.IX.2006	1	Sverre Kobro	innsamlet	
AK, Nesodden: Torvet	28	10.08.-23.08	5	Jan Erik Røer	innsamlet	

AK, Nesodden: Torvet	28	10.09	1	Jan Erik Røer	innsamlet	
AK, Ski: Kontra	28	21.8.-10.9.	xx	Finn Johansen	innsamlet	
AK, Ås: Soråsveien	28	18.8.-09.9.	11	E. Zakariassen, O.A. Zakariassen, C. Christensen	innsamlet	dessuten 10-15 individer observert ellers i Ås
AK, Oslo: Bleikøya	28	8.	1	Lars Ove Hansen	observasjon	
AK, Oslo: Lindøya	28	9.9.	1	Inger Margrethe Halstenrud	observasjon	
AK, Oslo: Røa	28	25.08	1	Geir Gogstad	observasjon	ridderespore
AK, Oslo: Risløkka	28	22.9.	1	Kjell Magne Olsen	innsamlet	
AK, Oslo: Thorleifs allé	28	27.8.	1	Tom-Roy Aaas	foto	
AK, Oslo: Tøyen, Botanisk hage	28	4-20.9.	3	Hallvard Elven	innsamlet	
AK, Oslo: Bogstad Hovedgård	28	26.8.	1	Knut Olav Strætkvern	foto	på høstfloks.
AK, Realingen: Øgården	29	24.8.	1	Bjørn Hagen	foto	
Ø, Askim: Romsåsen	29	23.8.	1	Per Buertange	foto	
Ø, Trøgstad: Kjekerud	29	29.6.	1	Bjørn A. Bjørke	innsamlet	
HOY, Austevoll: Stolmen	30	12.06	1	Bjørn Otterby	observasjon	
HOY, Austevoll: Stolmen	30	12.6.	1	Bjørn Otterby	observasjon	
HOY, Os: Søvikneset	30	17.9	1	Skolelaboratoriet i reallag, Ulberg	observasjon	
HOI, Kvinnerød: Ølve	31	12.6.	1	Kristine Hagen Natvik & Lars-Jørgen Natvik	innsamlet	på vintermispel
HOY, Ullevang: Lofthus	32	8-30.09	5	Mary Gjernes	observasjon	Petunia (Surffina)
BV, Rollag: Rollag	35	28.8.	1	Bjørn A. Sagvolden	innsamlet	
BV, Nore og Uvdal: Norefjord	35	29.8.	1	Bjørn A. Sagvolden	innsamlet	
BØ, Høe: Røyse, Pampaubakken	36	11.8.-16.9.	2	Viggo Ree	observasjon	
OS, Lunner: Roa	36	1.9.	1	Rune Wolden	innsamlet	
AK, Nannestad: Åsgrøina	37	22.8.	1	Svein Andersen	foto	
AK, Sorum: Frogner	37	5.9.	1	Ole Andreas Fjeldstad	observasjon	på nellik
AK, Nes: Vormsund	37	7	1	Yngvar Smidt	foto	Hansen 2006
HOI, Voss	41	30.9	1	Svein Ulvund	foto	
SFI, Sogndal: Fardal	50	25.8.	1	Håvard Øyrehagen	foto	
SFI, Lærdal: Lærdalsøyri	51	8	1	Ola Petter Bøe	foto	
SFI, Luster: Urnes	51	22.8.	1	Tormod Urnes	foto	hvit petunia / mange observert tidligere i august. Hansen 2006
SFI, Lærdal: Lærdal	51	8.	1	Ola Petter Bøe	foto	
ON, Vang: Lauritshaugen	52	24.9.	1	Thor Østbye	foto	
NTI, Verdal: Verdal	98	24.8.	1	Ketil Mikkelsen	foto	
NTI, Levanger: Skogn	98	9	1	Bjørn "blerdha"	foto	
NSI, Rana: Mo i Rana	123	21.6.	1	Monica Røssvassbukt	foto	
NSI, Beiarn: Eiterfjord	126	28.8.	1	Cato Breiwick	foto	

Lauritz Sømme utnevnt til æresmedlem av Norsk entomologisk forening

I styremøte av 6. september 2006 innstilte styret enstemmig at Lauritz Sømme skulle utnevnes til æresmedlem av Norsk entomologisk forening. Dette ble stadfestet på årsmøtet 13. februar 2007.

Lauritz Sømme (f. 1931) er i dag det eldste aktive medlem i foreningen. Han har gjennom flere tiår gjort en stor innsats for foreningen, på ulike felt. I perioden 1958-61 var han foreningens sekretær. Fra 1966 til 1978 var han redaktør av *Norwegian Journal of Entomology*. Dette vervet påtok han seg på ny i 1999, og han er fremdeles tidsskriftets redaktør. Sømme har i flere faser av tidsskriftets historie bidratt til at det er blitt opprettholdt, til tross for problemer med finansiering fra forskningsrådet i 1979, og da NINA sa fra seg redaktøroppdraget og pengestøtten i 1998. Han har også vært foreningens representant når entomologiske publikasjoner er blitt diskutert i nordisk sammenheng.

Sømme har ellers bidratt på ulike måter innen foreningens aktiviteter, bl.a. som foredragsholder og som medarrangør av nordisk-baltisk entomologmøte.

Sømme har i alle år vært en flittig bidragsyter for å gjøre entomologien allment kjent, blant annet gjennom en rekke bøker. Disse spenner fra populærfaglige bøker som «Insektenes suksess» til felthåndbøker. Han har dessuten vært en flittig oversetter av utenlandske bokverk. Sømme er også

blitt mye brukt som gjesteforeleser ved andre læresteder, og gjort entomologien kjent gjennom populære foredrag. Som fagentomolog har hans arbeid bl.a. vært knyttet til kuldetoleranse i høyfjellet og Antarktis, og han har en lang rekke nasjonale og internasjonale publikasjoner*.

I forbindelse med feiringen av foreningens 100 års-jubileum i 2004 var Lauritz Sømme en sentral person. Foruten å være med i jubileumskomiteen utarbeidet han boka «Entomologiens historie i Norge. Norsk entomologisk forening 1904-2004». Dette krevde en svært stor innsats. Ingen andre av de nordiske landenes entomologforeninger har sammenstilt sin historie i et slikt bokverk.

På bakgrunn av denne langvarige og mangesidige innsats for foreningen og dens formål, har styret og årsmøtet villet hedre Lauritz Sømme med æresmedlemsskap i Norsk entomologisk forening.

Sigmund Hågvar

*For liste over publikasjoner henviser vi til www.entomologi.no/journals/insektnytt/Insekt-Nytt.htm
Se intervju i *Insekt-Nytt* 2003, 28 (4), 9-18.

Tore R. Nielsen utnevnt til æresmedlem av Norsk entomologisk forening

I styremøte av 6. september 2006 innstilte styret enstemmig at Tore Randulff Nielsen skulle utnevnes til æresmedlem av Norsk entomologisk forening. Dette ble stadfestet på årsmøtet 13. februar 2007.

Tore R. Nielsen studerte biologi i Bergen, og ble ansatt som vit.ass. ved Zoologisk Museum i Bergen i 1966, fra 1969 som amanuensis. I 1971 flyttet han hjem til Sandnes, hvor han arbeidet som lektor ved Sandnes Gymnas, nå Sandnes Videregående skole. At han har vært en skattet lærer, kan enhver som hører hans gamle elever snakke kjærlig om «Bio-Nielsen» bevitne. Han har gjennom årene også vært en aktiv forkjemper for å bevare miljøet i lokalområdet.

Tore R. Nielsen satt som medlem av styret i Norsk entomologisk forening fra 1974 til 1989, de første seks årene som kasserer. Han var blant initiativtakerne til å danne Entomologisk klubb i Bergen i 1966 og Jæren Entomologklubb i 1979.

I snart fire tiår har Tore R. Nielsen arbeidet som amatørentomolog. Det er fluene som er hans spesialområde, og særlig innenfor blomsterfluene (Syrphidae) faunistikk og taksonomi har han gjort en betydelig innsats, og bygget opp en privat samling av nasjonal interesse. Han har et bredt internasjonalt kontaktnett, og har bidratt til å gjøre norsk entomologi kjent i utlandet. Særlig hans langvarige og grundige studier over den store slekten *Platycheirus*, og hans studier over nordlige arter i slekter som *Eristalis*, *Sericomyia* og *Helophilus* har ryddet opp i mye nedarvet uklarhet. Det er et tegn på Tore R. Niensens internasjonale betydning at to syrphidearter er oppkalt etter ham. I 1976 beskrev tsjekkerne Dusek og Laska *Eupeodes nielseni*, og i 1990 beskrev kanadieren Vockeroth *Platycheirus nielseni* - begge arter med en vid utbredelse i Norge.

Sin første artikkel offentliggjorde han i 1966, siden er det blitt en lang rekke publikasjoner i norske og internasjonale tidsskrifter med beskrivelser av nye arter, revisjoner og registreringer av nye funn*. Takket være Tores innsats gjennom mange år begynner vi nå å få ganske god kjennskap til Norges blomsterfluefauna.

Som en anerkjennelse av Tore R. Niensens langvarige virke for foreningens formål og den nøyaktighet og høye vitenskapelige standard hans arbeid viser, har styret og årsmøtet villet hedre ham med æresmedlemskap i Norsk entomologisk forening.

Morten Falck

*For liste over publikasjoner henviser vi til www.entomologi.no/journals/insektnytt/Insekt-Nytt.htm

Mine insekt-minner:

MIN TID SOM SMÅKRYPKRYPER

Eivind Østbye

Insekter var ikke noe hovedtema for meg under oppveksten, der hadde fugl og pattedyr hovedinteressen, særlig de jaktbare, og fisk selvfølgelig. Jeg hadde min oppvekst på flere prestegårder rundt om på Østlandet, og far min, sognepresten, var en lidenskapelig sportsfisker. Fisketurene med ham var nok den første inspirasjonskilden til en økende naturinteresse. Men, morfaren min var en pasjonert hare- og fuglejeger, og sportsfisker i tillegg. Jeg var ikke gamle karen da han tok meg med på de første jaktturene, men da bare som etterdilter. «Jeger» ble jeg ikke før han ga meg min første hagle - 8 år gammel; men bare til bruk på tur sammen med ham.

Selvfølgelig ble jeg etter hvert interessert i det meste av hva jeg kom over av dyr. Biller, gresshopper, øyenstikkere og sommerfugler var jo fine, men bare til å se på, se på hva de gjorde osv. Her var jule- og bursdagsgavene fra morfar, J. H. Fabres utrolig spennende bøker om insekter og annet småkryps liv, en sterk inspirasjonskilde. Innsamling av insekter for å sette på nål var helt utenfor interesse, de måtte studeres levende. Jeg beklager at jeg senere i livet har måttet drepe tusenvis av disse småkrypene - under dekke av «for vitenskapens skyld».

Meg og min yngste hund (som nå dessuten er "80 år"). Foto: Atle Mysterud

Det ble etter hvert Zoologisk laboratorium ved Universitetet i Oslo som ble min base for resten av livet. Da jeg skulle velge tema for hovedfagsoppgaven min var det i grunnen det samme hvilken dyregruppe som ble valgt, bare temaet var interessant nok. Og det måtte selvfølgelig være noe med en økologisk målsetting. Økologi var akkurat blitt det helt store for flere av oss som skulle begynne på hovedfag rundt 1959/60. Det var også en viss tendens hos flere av hovedfagsstudentene da (det var ikke mange av oss), til å velge et tema som ikke var ens hovedinteresse. Dette for å skaffe seg et bredere kunnskapsområde.

Dette kunne være nyttig, fordi «vi skulle jo alle bli forskere». Før jeg begynte på Blindern hadde jeg etter gjennomført befalsskole (infanteriet selvfølgelig) tjenestgjort i forsvaret i noen år. Hadde faktisk tenkt på å velge en militær karriere, men det ble det av ulike grunner ikke noe av. Men jeg fortsatte å jobbe på engasjement gjennom hele studietiden, og finansierte faktisk det meste av studiene gjennom det. En løytnantslønn på den tiden var faktisk ikke så dårlig. Jeg tok også som regel et kurs i det militære hvert år, og etter å ha gjennomført et Fjellkurs ved Infanteriets Skyte- og vinterskole i Romsdalsalpene en sommer, fikk jeg virkelig sansen for fjellivet, med fjellvandring, fjell- og isklatring. Så da tiden for hovedoppgavevalg var inne, falt det helt naturlig å velge noe som hadde med fjell å gjøre. Etter å ha kommet over to små artikler over insekter i fjellet, som spesielt nevnte insekter som forekom på fjelltopper eller på snø- og isbreer (Kaisila 1952, Semb-Johansson 1958), ble det biller som levde ved og på snø- og isbreer. Pussig nok sa Arne Semb-Johansson, som skulle bli min veileder, «Finnes det noen insekter der da?», da jeg spurte ham om det ikke kunne bli en brukbar oppgave. Måtte da bare minne han på om hva han tidligere hadde skrevet om insekter i fjellet noen år tidligere.

Hovedoppgaven

En stor fordel under oppgavearbeidet i felt var at jeg kunne gjøre mye av det mens jeg tjenestgjorde som instruktør ved Fjellkurset i Romsdalen jeg tidligere hadde vært elev ved. Det var ikke så mye økonomisk støtte til feltarbeide å oppdrive

den gangen. En løytnantslønn, og mye fri og hjelp fra Forsvaret gjorde oppgavearbeidet lettere. Helikoptertransport og bruk av kløvhester løste mye av transportproblemene i Romsdalsalpene. Endel av hovedfagsarbeidet ble også utført noen somre under Skagastølstindene i Horrungene, mens jeg tjenestgjorde som instruktør ved Den Norske Tindeklubs kurs i bre- og isklatring. Samtidig jobbet jeg med feltarbeide på Hardangerjøkulen ved Finse, og etter hvert ble hovedparten av oppgavearbeidet utført her. Arbeidet med hovedfagsoppgaven var en herlig tid, kanskje den beste jeg opplevde i fjellet, selv om jeg tilbrakte store deler av det senere forskerlivet der. Klatre i fjell og is, gjøre det en hadde mest lyst til, kunne en ha det bedre? Ansvar bare for en selv, ikke den større byrden med administrasjon og ansvar for andre, som fulgte med nye oppgaver i årene som kom.

Jeg fant at fem løpebillearter holdt til på morenerygger i kanten av mer permante snøbreer og virkelige isbreer. Disse tok, når været var lagelig, til dels lange turer inn på snø- og isflatene for å lete etter næring. Dette viste seg hovedsakelig å være døde eller døende insekter som hadde strandet her. Enten hadde de aktivt fløyet dit selv, hvite flekker tiltrekker jo en god del flyvende skapninger, eller de hadde blitt fraktet dit med vind, ofte helt nedenfra lavlandet. Hadde de først landet på breen ble de fleste raskt nedkjølt og ute av stand til å kunne lette igjen. På riktig varme soldager kunne man riktignok se at enkelte klarte det. På denne hvite og kalde flaten viste det seg at de enkelte dager kunne finne et utrolig rikholdig utvalg av små og store kryp, fra små diptere til

store stankelbein og øyestikkere. Et stort kjøleskap med en meget variert meny. Mens løpebiller stort sett er nattaktive, var det overveiende om dagen de vandret ut på breen, helt ned i temperaturer mot null grader. Isflaten ble nok i kaldeste laget for spaserter natterstid.

Det var på denne tiden begynt å bli «in» med å utføre såkalte økofysiologiske forsøk for å finne ut litt om dyrs miljøkrav. Og det måtte selvfølgelig prøves på disse krypene. Det ble konstruert et lite bærbart temperaturorgel, et fuktighetsorgel og oppsett for valgkammerforsøk for å teste lysreaksjoner, og et nydelig lite oppsett til respirasjonsmålinger. Videre fikk jeg laget syltynne termofølere til kroppstemperaturmålinger. Utrustet med alt dette, samt nødvendig annen utrustning for å holde meg selv i live, dro jeg til fjells. Var jeg heldig fikk jeg med meg en hjelper som ble fristet med fine fjellturer som åte. Ofte ble det til alenejobbing. Første turen opp til toppen av Hardangerjøkulen for å bruke den nyoppsatte redningshytta til hjelpekorpsset på Finse som base, tok det meste av dagen, enda det bare var vel en mil og drøyt 600 høydemeter å gå på ski den første mai 1961. Skiføret var praktfullt det, været også, men så var det sekken da. Ifølge jernbanevekten på Finse stasjon veide den 40 kg. Det gikk fint til å begynne med, på flatene inn mot brefoten, men så begynte dævelskapet. Trækking opp det som er kalt «nordeuropas lengste oppoverbakke» tok en uendelighet av tid, turte omtrent ikke å ta av meg sekken, fordi det viste seg å være utrolig vanskelig å få den på igjen. Melkesyrenivået i lår- og ryggmuskler var absolutt på topp da jeg omsider datt rett ned foran hyttedøra

på 1850 m o.h. Der lå jeg lenge, det gjorde jeg neste dag også. Sekken ble raskt lettere på de neste turene, mest fordi jeg etter hvert la igjen depoter med utstyr og mat på de stedene hvor jeg jobbet.

Billert fant jeg nok av, de ble testet for både temperatur- og fuktighetspreferanser med mer i de såkalte orglene (navnet henspiller på at man kunne sette dyrene ut i en gradient av miljøfaktorer, som temperatur og luftfuktighet, og så se hvilket område de i løpet av forsøktiden foretrakk å oppholde seg i), kroppstemperatur og surstoffopptak ble målt i hele døgnet i temperaturområde, så vel ute under hellere ved fangststedene, som inne i Jøkelhytta, og etter hvert på Demmevasshytta som ble den neste basen.

For å se om de fant tilbake til utgangspunktet de foretok vandringene sine utfra, ble biller tatt med til dels mange hundre meter ut på breen, så sluppet løs og fulgt helt til de kom til fastmark igjen. Ruten ble merket med småstein hele veien, for å kunne måle opp vandrestanden. Det tok sin tid å nærmest krype etter dem, se hva de gjorde underveis, og håpe på at de ble ferdig med turen før kvelden falt på. Det gjorde de som regel, og de kom også tilbake til stedet de ble tatt fra. Polarisert lys som orienteringskilde er vel mest naturlig å foreslå, uten at jeg vet noe mer om dette.

En fin dag jeg lå og krabbet etter biller midt ute på Skagastølsbreen i Horrungene kom det et turfølge mot meg. På god avstand stoppet de opp, holdt en kort rådslagning så det ut til, og fortsatte så brevandringen. Men ikke på den opprinnelig kursen, som var rett frem mot meg, men i en stor

sving langt utenom. De hadde sikkert blitt innprentet fjellregel nummer 11: «Tullinger i fjellet skal en holde seg langt borte fra».

En annen fjellregel sier at man skal kontakte lokalkjente fjellfolk når man skal ut i vanskelig terreng eller vær. Selvfølgelig gjorde jeg det, måtte jo ikke oppføre meg som en som ikke fulgte fjellvettreglene. Etter hvert fant jeg ut at det holder med en regel, Østbyes regel: «Regn ikke med å bli funnet i tide, og opptre deretter».

Det er jo ikke helt forsvarlig alene å ta seg frem over en isbre. På Blåisområdet er det mindre farlig, det er omtrent som å gå på asfalt. Verre er det der breen er snødekket, og de dype bresprekkene er skjult under en mindre eller mer tykk snøbru. Der er det ikke forsvarlig å ta seg frem alene. Men hva gjør en når en er alene og skal over. Jeg spurte flere kjentmenn på Finse om de hadde noen råd å gi i denne sammenheng. Følg ferske reinsspor, de går aldri over en dårlig snøbro, var det sikre rådet de ga. Ja så fulgte jeg trøstig ferske reinsspor og stolte på erfarne fjellfolks råd. Helt til en gang jeg lå på Demmevasshytta og skulle over til Finse. Mens jeg gjør meg klar til avmarsj ser jeg to reinsbukker som rolig og pent tar seg opp brefallet mot toppen. Fint, da var ruten klar, og jeg la iveri etter dem. Sporet var jo helt ferskt og fint å følge, helt til de stoppet i et stort hull ned i en bresprekk. Dernede lå det to bukker med brukket nakke. Ikke så langt nede at jeg ikke kunne få firt meg ned i klatretauet og få skåret med meg to lærsteiker av den øverste bukken. Men jeg gikk meget forsiktig tilbake til Demmevasshytta, og derfra den lange veien rundt breen til Finse.

Tiltross for et noe slitsomt og til en viss grad farefullt feltarbeid ble det en hovedfagsoppgave ut av det til slutt (Østbye 1963). Når jeg tar den frem og blar igjennom den i dag, slår det meg hvor amatørmessig den virker sammenliknet med dagens hovedoppgaver. Som sensor hadde jeg nok i dag ikke latt den få karakteren fra den gang. Kanskje vi som universitetslærere har bidratt til at våre studenter produserer bedre oppgaver enn vi selv gjorde. Og da er jo noe av hensikten med lærergrjeningen oppnådd.

Det blir mindre av insektforskning etter hvert

Selv om jeg opp gjennom årene fra tid til annen fortsatt syslet litt med insekter, ble det etter hvert til at jeg mer og mer holdt på med vertebrater, og da særlig fugl og pattedyr, og etter hvert også en god del med biospeleologi (liv i grotter; for min del dyrelivet). Men det er en annen historie. Hva insektene angår var særlig interessen sentrert rundt deres forhold til vinter og kulde (Østbye 1966, Hågvar & Østbye 1973). Deres evne til å tåle kulde dannet rammen for et samarbeide med Lauritz Sømme, noe som etter hvert førte ham opp til Finse og et omfattende arbeide med insekter deroppe (Sømme & Østbye 1969, Østbye & Sømme 1972). Sigmund Hågvar ble tilsatt som vitenskapelig assistent under *Det Internasjonale Biologiske Programs* (IBP) prosjekter på Finse. Her var registreringen av de forekommende insekter ganske ufullstendig (Østbye 1969), og vi satte i gang med et fangstopplegg over flere år for å kartlegge faunaen i de viktigste vegetasjonshabitater (Hågvar & Østbye 1972, Østbye & Hågvar 1972,

Hågvar, Melåen & Østbye 1974, Solhøy, Østbye & Hågvar 1975, Østbye et al. 1978, Hågvar, Østbye & Melåen 1978, Hauge, Hågvar & Østbye 1978, Hågvar, Østbye & Melåen 1978, Østbye & Hågvar 1996, Østbye 2001). Videre undersøkte vi en rekke insektgrupper med hensyn til en rekke parametere for å kunne beregne energistrom og stofftransport gjennom et økosystem, som jo var et av hovedmålene med IBP-undersøkelsene (Hågvar & Østbye 1974, Østbye et al. 1975, Hågvar & Østbye 1975, Hågvar & Østbye 1976). Samtidig holdt Trond Hofsvang på med sin hovedoppgave over livssyklus hos stankelbein i et av hovedhabitatene, og den gikk også inn som en del av IBP-prosjektet. Jan Melåen var også et viktig medlem av teamet. Det var derfor en ganske sterkt aktivitet på insektfronten på Finse i disse årene. Om vi ikke nådde våre mål med IBP-undersøkelsene fullt ut, oppnådde vi tross alt, vi startet omtrent på bar bakke, å få en brukbar oversikt over invertebratfaunaen i dette området, dens vekslinger fra år til år, samt en god del spesialundersøkelser over enkelte arter. Alt dette ga et godt grunnlag for de undersøkelsene som i årene etter kom til å bli utført ved den nye Høyfjelløkologiske forskningsstasjonen som ble reist på Finse.

Som nevnt kom biospeleologi etter hvert inn som et nytt interessefelt for meg. Sammen med Stein-Erik Lauritzen ble *The Norwegian Karst Prosjekt* igangsatt fra 1977. Stein-Erik var selve grotteforskeren som tok seg av den geofaglige delen av prosjektet, mens jeg skulle ta meg av den biofaglige delen. Mye av det materialet som vi samlet inn var knokkelrester av

vertebrater som enten hadde selv gått inn i grottene og omkommet der, eller falt ned i grottesjakter og omkommet på den måten, eller brakt inn som byttedyr av predatorer eller ført inn med grotteelver (Østbye et al. 2006 a, 2006b). Vi foretok også innsamling av det vi kunne finne av levende dyr inne i grottene, og det resulterte i en oversikt over invertebrater fra grotter i så vel Sør- som Nord-Norge (Østbye et al. 1987). Det var jo litt av en «godbit» da vi fant et grottelevende insekt, som fullfører hele sin livssyklus inne i de mørke rom. Det eneste funnet hittil i en norsk grotte av soppmyggen *Speolepta leptogaster*. Riktignok har J. Tjerandsen senere funnet den i noen gruveganger på Vestlandet. (Den er vanlig i grotter sørover i Europa, og var regnet som et obligat grotteinsekt, en virkelig troglobiont; inntil man fant den vanlig forekommende i nedlagte T-bane tunneler i London).

Som en kuriositet kan nevnes at via analyser av «årringene» i en dryppstein og diverse dateringsmetoder, samt «utvinning» av pollen fra de ulike «årringene», kunne vi vise at et område i Nord-Norge for rundt 500 - 600 000 år siden var bevokst med en furuskog med et godt innslag av bjørk og et mindre innslag av flere varmekjære løvtrær som ikke finnes der i dag. I tillegg kunne påvises rundt 30 andre planter (Lauritzen et al. 1990).

Videre fant vi i en grotte på Lauar ved foten av Skrimfjella ved Kongsberg en isolert populasjon av marflo som fullførte sin livssyklus i en grottesjø der inne. Disse «grottemarfloene» viste tydelige tilpasningstrekk til et grotteliv, slik som forlengete antenner, mindre øyne og antall oceller, større og færre egg, livssyklus

Feltarbeid på Blåisen, Finse. På vei til billefangst på “nunatakkene”. Foto: Ukjent.

forlenget til tre år (det normale er ett), og en større kroppsstørrelse (Lien, Østbye & Østbye 1996). DNA-analyser tyder på et slektskap med marflo sørover mot Alpene, mens marflo i det nedenforliggende vann viser slektskap mot Russland-Sibir. Vi antar at den kan ha «overvintret» i grotta siden en av de siste interstadialer (isfrie perioder under siste istid) eller kanskje siden før siste istid, dersom den ikke skulle ha kommet inn etter siste istid. Men det vil ta for mye plass å utbrodere dette nærmere, og dessuten har det lite med insekter å gjøre.

Kursvirksomhet

Finse

Bortsett fra det som ovenfor er nevnt, har min befåtning med insekter og annet småkryp vesentlig forekommet

i kurssammenheng. Som nytilsatt amanuensis i 1963 var en del av min plikt å organisere feltkurs for lavere grads og høyere grads studenter. Men allerede i 1962 holdt Arne Semb-Johansson og jeg et hovedfagsfeltkurs på Finse, det første i en lang rekke, hvor insekter utgjorde en anselig del av kursundersøkelsene. Dette selvfølgelig fordi at det var i denne perioden jeg holdt på med hovedoppgaven min over løpebiller på og ved isbreer. Etter hvert ble det også kurs for lavere grads studenter på Finse.

Vi fant fort ut at med den økende forskningsaktiviteten på Finse trengte vi en fast base å jobbe ut fra. Og da vi i 1965 fikk et tilbud fra NSB om å leie deres gamle kraftstasjon i Ustekvejkja like nedenfor utløpet av Finsevatt, var vi ikke sene om å slå til. Etter adskillig dugnadsarbeide og velvillig

støtte fra Universitetet i Oslo, kunne vi snart ta i bruk Zoologisk feltstasjon, Finse, som den offisielt ble døpt; Garpebu eller bare Garpen i daglig tale. Såvel forsknings- som kursaktivitetene økte betraktelig i de nærmeste årene, og vi fant ut at her måtte det satses stort for å dekke behovet. Etter en meget rask og intens planleggings- og byggefase kunne vi ta en 700 m² stor forskningsstasjon i bruk i 1972. Kurs ble igangsatt på ulike nivåer, fra fordypningskurs for videregående skoler, kurs for alle nivåer av universitetsundervisning fra 1. avdeling til dr.grad, videreutdanningskurs for lærere og lektorer for å nevne de viktigste. Som bestyrer for stasjonen falt det på min plikt å utarbeide undervisningsopplegg og stå ansvarlig for gjennomføringen. I alle disse kursene inngikk entomologi som en vesentlig del av kursundersøkelser og pensum. For å sikre lik gjennomføring av kursene ble det utarbeidet instruktørkompendier, og til studentenes fortvilelse ble det utarbeidet pensumkompendier for de ulike kurs. For mange av kursene var det innlagt studentoppgaver som skulle løses under kurstiden. Resultatene herfra ble til kursavslutning trykket opp som egne kompendier. Hovedfagskursene ble viet stor innsats, både fra studenter og instruktører, og resultatene herfra har blitt benyttet i senere undervisningskompendier. Hovedfagskursene i Høyfjellsøkologi og Snø- og vinterøkologi var meget populære, og hadde elever hovedsakelig fra Universitetene i Bergen og Oslo, men også fra de andre norske universitetene og Landbrukshøyskolen. En god del utenlandske elever deltok også som

hospitanter. Det er med gremmelse jeg i dag kan konstatere at det ikke lengre fra Universitetet i Oslo arrangeres hovedfagskurs i Høyfjellsøkologi og Snø- og vinterøkologi. Det er da bare 50% av Norges areal som ligger ovenfor skoggrensen, og vinter har vi da bare i halve året, omtrent.

I 1996 tok vi også i bruk en ny tilvekst, en vel 700 m² stor kurs og konferanseavdeling. Gamlestasjonen var da ombygget til en ren forskningsavdeling. Et 1500 m² miniuniversitet sto klart til de som ønsket å drive kurs- og forskningsvirksomhet i høyfjellet. Fra Garpebu-perioden med start i 1965 til 1996 hadde jeg gleden (og ergrelsen) av å fungere som bestyrer for forskningsstasjonen på Finse (nå Finse forskningscenter). Heri inngikk også jobben med å være formann i byggekomiteen for den stasjonen vi fikk ferdig i 1972, og for nybygget som ble ferdig i 1996.

Tømte

Tilsvarende som for Finse, fant vi Tømte i Nannestad (Videnskapsakademiets eiendom) et passende sted til å lage feltkurs i lavlands- og barskogsøkologi. Tidlig i 1960-årene fikk vi penger av Akademiet til å bygge om låven og innrede den til kursformål (Carl Erik Engh og jeg fikk oppdraget, med god hjelp av arkitekt Størmer, innefor rammen av 100 000 kr). I alle år etterpå har den jevnlig vært benyttet som base for både første og annen avdelings kurs. I alle disse har entomologien utgjort en vesentlig andel.

Refererte arbeider

- Hauge, E., Hågvar, S. & Østbye, E. 1978. Pit-fall catches of surface-active arthropods in some high mountain habitats at Finse, south Norway. III. The species of Araneida. *Norw. J. Ent.* 25, 193-203.
- Hågvar, S. & Østbye, E. 1972. Quantitative and qualitative investigations of the invertebrate fauna under stones (the Hypolithion) in some alpine habitats at Finse, South Norway. *Norsk ent. Tidsskr.* 19, 1-10.
- Hågvar, S. & Østbye, E. 1973. Notes on some winter-active Chironomidae. *Norsk ent. Tidsskr.* 20, 253-257.
- Hågvar, S. & Østbye, E. 1974. Oxygen consumption, caloric values, water and ash content of some dominant invertebrate species from alpine habitats at Finse, south Norway. *Norsk ent. Tidsskr.* 21, 117-126.
- Hågvar, S. & Østbye, E. 1975. Occurrence and role of different invertebrate groups in alpine *Salix herbacea* snowbeds at Hardangervidda. *Ecol. Studies* 17, 88-93.
- Hågvar, S. & Østbye, E. 1976. Food habits of the Meadow Pipit, *Anthus pratensis* (L.) in alpine habitats of Hardangervidda, south Norway. *Norw. J. Zool.* 24, 55-66.
- Hågvar, S., Melåen, J. & Østbye, E. 1974. Quantitative studies of the invertebrate fauna in an alpine snow bed community at Finse, south Norway. *Norsk ent. Tidsskr.* 21, 45-51.
- Hågvar, S., Østbye, E. & Melåen, J. 1978. Pit-fall catches of surface-active arthropods in some high mountain habitats at Finse, south Norway. II. General results at group level, with emphasis on Opiliones, Araneida and Coleoptera. *Norw. J. Ent.* 25, 193-203.
- Hågvar, S., Østbye, E. & Melåen, J. 1978. Density of Collembola and Acarina in an alpine pioneer community near a glacier at Finse, south Norway. *Norw. J. Ent.* 25, 227-228.
- Johansson, A. S. 1958. Litt om fjellets insekt-fauna. *Fauna* 11, 86-102.
- Kaisila, J. 1952. Insects from arctic mountain snows. *Ann. Ent. Fenn.* 18, 8-25.
- Lauritzen, S.-E., Løvlie, R., Moe, D. & Østbye, E. 1990. Paleoclimate deduced from a multidisciplinary study of a half-million-year-old stalagmite from Rana, Northern Norway. *Quaternary research* 34, 306-316.
- Lien, A. M., Østbye, K. & Østbye, E. 1996. Life cycle and morphology of an epigeic and a hypogean population of *Gammarus lacustris* G. O. Sars (Amphipoda) in South Norway, pp. 97-100 in Lauritzen, S.-E. (ed.), *Climate Change: The Karst Record. Karst Waters Special Publication 2*.
- Solhøy, T., Østbye, E., Kauri, H., Hagen, A., Lien, L. & Skar, H.-J. 1975. Faunal structure of Hardangervidda, Norway. *Ecol. Studies* 17, 29-45.
- Sømme, L. & Østbye, E. 1969. Cold hardiness in some winter active insects. *Norsk ent. Tidsskr.* 16, 45-48.
- Østbye, E. 1963. *En undersøkelse over nivale carabiders økologi, særlig innen slekten Nebria Latr.* Upubl. hovedfagsoppgave, Univ. Oslo, 100 pp.
- Østbye, E. 1966. Edderkoppen som fanger collemboler i nett vinterstid. *Fauna* 19, 43.
- Østbye, E. 2001. Fetavatt som ble til Finsefetene - en metamorfose fra fjellvann til beitemark. *Fauna* 54, 15-26.
- Østbye, E. & Hågvar, S. 1972. *List of terrestrial invertebrates of the Finse area, Hardangervidda, South Norway.* Preliminary list. Rapp. Høyfjellsøk. Forskn. Stn., Finse, Norge 1972 (2), 1-21.
- Østbye, E. & Hågvar, S. 1996. Pit-fall catches of surface-active arthropods in high mountain habitats at Finse, south Norway. IV. Coleoptera. *Fauna norv. Ser. B* 43, 1-18.
- Østbye, E. & Sømme, L. 1972. The overwintering of *Pelophila borealis* Payk. I. Survival rates and cold hardiness. *Norsk ent. Tidsskr.* 19, 165-168.

- Østbye, E., Lauritzen, S.-E., Moe, D. & Østbye, K. 2006 a. Vertebrate remains in Holocene limestone cave sediments: faunal succession in the Sirijorda Cave, northern Norway. *Boreas* 35, 141-158.
- Østbye, E., Lauritzen, S.-E., Østbye, K. & Wiig, Ø. 2006 b. Holocene brown bear (*Ursus arctos* L.) from Norwegian caves. *Boreas* 35, 296-316.
- Østbye, E., Hågvar, S., Haande, K. M., Haande, P. S., Melåen, J. & Skartveit, A. 1978. Pit-fall catches of surface-active arthropods in some high mountain habitats at Finse, south Norway. I. Aim, methods and habitat descriptions. *Norw. J. Ent.* 25, 187-191.
- Østbye, E., Lauritzen, S.-E., Fjellberg, A., Hauge, A., Leinaas, H. P., Ottesen, P. & Solhøy, T. 1987. Invertebrates of Norwegian caves. I. Gastropoda, Oligochaeta, Araneae, Acari, Amphipoda, Collembola, Coleoptera, Lepidoptera and Diptera. *Fauna norv. Ser. A.* 8, 43-64.
- Østbye, E. (ed.), Berg, A., Blehr, O., Espeland, M., Gaare, E., Hagen, A., Hesjedal, O., Hågvar, S., Kjølvik, S., Lien, L., Mysterud, I., Sandhaug, A., Skar, H.-J., Skartveit, A., Skre, O., Skogland, T., Solhøy, T., Stenseth, N. C. & Wielgolaski, F. E. 1975. Hardangervidda. *Ecol. Bull.* 20, 225-264.

Eivind Østbye
Professor emeritus,
Biologisk institutt,
Universitetet i Oslo
eivind.ostbye@bio.uio.no

Dette er det første bidraget i serien "Mine insektminner". Vi håper andre "eldre" entomologer nå følger opp. Manus sendes Sigmund Hågvar, Inst. for naturforvaltning, Boks 5003, UMB, 1432 Ås, epost: sigmund.hagvar@umb.no Han vil koordinere serien. Husk et passbilde og gjerne et bilde fra feltsituasjon. Redaktøren av Insekt-Nytt godtar at noen sentrale referanser av egne artikler nevnes i en kort litteraturliste.

The Beetles on tour 2006

- All you need is håv!

Arne Laugsand

Dette er historien om den tredje årlige turnéen som The Beetles la ut på den 21. juni ifjor. Første bilsted var ved vakre Narestø ved Arendal. Manager Ulf hadde via sitt brede kontaktnett skaffet gruppa flotte fasiliteter for fire dager helt nede i vannkanten, et stort hus med tilhørende feststue, badstue og flotte skogstuer i nærheten.

Biller i biler. Øystein (i caps) og Bernt (med snus) lurer på om det blir plass til The Beetles i tillegg til bagasjen.
Foto: Arne Laugsand

Turnéstart

Før Stefan og undertegnede satte kursen mot Arendal fra Oslo, stoppet vi på en lokalitet Stefan hadde fått tips om av Ole Lønnve. En stor bladbillе var funnet året før ved Lørenskog. En bille som ikke var tatt i Norge på over 20 år. Og ganske riktig viste stedet seg å ha en god populasjon av den skinnende store *Chrysolina graminis*. Det var bare å plukke biller som bær på all slags vegetasjon rundt en trafostasjon. Biller til alle turdeltakere ble tatt med slik at The Beetles var sikret en god start på turnéen.

Selv om godværet glimret med sitt fravær i Narestø, dukket det allerede første ettermiddag opp flotte biller i håven da bandet entret skogen. To lykkelige

håvister, Øystein og Hallvard, kunne på kvelden preparere den sjeldne trebukken *Stenochorus meridianus*. Og mange flere hits skulle toppe billelistene utover uka.

En dag dro vi ut på Tromøya med biller i blikket. På første bilsted fant vi ikke mye. Istedet mistet vi Ulf som hadde funnet sin egen sti. Etter mye venting klarte vi ikke å stå ved bilene lenger, og kjørte videre med planer om å finne igjen den frafalne senere. Ulf fant ikke mye han heller, men en journalist fant Ulf. Via mobiltelefonen til Reidun som øynet et scoop, kom Ulf igjen i kontakt med de andre praktbillene, og avtale om intervju ble gjort. Dette resulterte i en flott artikkel i TS-avisen som er en gratisavis med opplag på 800.000.

Hann og hunn av *Chrysolina graminis* som arbeider med populasjonsvekst. Foto: Arne Laugsand.

St. Hans aften

Sankthansaften ble vi invitert på fest i en hage ved et annet flott hus i vannkanten. Etter grilling og fliring rundt et langbord under en hestekastanje, trakk vi inn i naustet hvor det ble livlig etterhvert. Verten tok til og med festen ut på en liten tur i sin gamle åpne tøff-tøff trebåt. Tilbake i naustet, etter litt god drikke, fant undertegnede fram gitaren (ustemt) og enda en gitar ble funnet som Stefan stemte opp (nesten). På loftet i naustet stod det faktisk en synthesizer(!). Det lyste opp i øynene til den unge, men avdankede dansband-musikeren Hallvard. Med synth

og to gitarer ble the Beetles til the Beatles. Ihvertfall nesten, utifra hva vi selv kunne bedømme.

Da vi ikke syntes vi kunne plage vertskapet med vår sang lenger, flyttet vi til nachspiel i vår egen stue. Der ble Øystein så euforisk at han begynte å synge på det som senere er blitt kjent som «*cyanea*-sangen». Tidligere på dagen hadde vi nemlig funnet flere eksemplar av den vakre men dog vanlige praktbillen *Phaenops cyanea*. Til tilfeldige grep fra min ustemte gitar og variert beetlesdans fra Øystein ble teksten variasjoner av den følgende linjen: «*cyyyyyyaneeeee! cyaaaaaneeeaaaaaaaa! Phaenops cyaaaaanea, I låååååve yuuu!!!!*» Sangen er ganske lang, over 30 minutter. Om man synger lenge nok på den, faller man inn i en transelignende tilstand hvor man ser praktbiller overalt. Øystein fant denne tilstanden svært raskt. Øystein og Arne ble etterhvert fanget og puttet på et glass med eter, av de som ville sove. Og slik ebber festen ut.

Dagen derpå delte bandet seg på to ulike turer og det var Ulf, Stefan og Christer som fant mest. Her forteller Christer: «Friske og raske litt sent dagen etter, kom Ulf, jeg og Stefan over to lange eikestokker på en liten utflukt i nærområdet. Disse eikestokkene hadde ligget rundt ett års tid, og lå veldig gunstig til i solsteiken. På dette nedbrytningsstadiet er det flere flotte arter som angriper eik, og vi gikk straks i gang med å undersøke. Det var litt tidlig for at mange av artene var framme for fullt, så vi lette etter inngnagshull under barken – og slike fant vi mengder av. Det gikk ikke mange minuttene før de første eikeartene dukket opp i sine puppekamre: først ut var

greinpraktbillene *Agrilus angustulus* og *A. sulcicollis*, sammen med trebukkene *Xylotrechus antilope* og *Plagionotus arcuatus*. Stokkene var infisert av disse fire artene. Larvene til eikepraktbilleren *Chrysobothris affinis* var også tallrikt representert, og etterhvert fant vi imagines i klekkekammer også. Noen eksemplarer av purpurbukken *Pyrrhidium sanguineum* ble også funnet i sine puppekammer. Sistnevnte var uventet, da dette er en utpreget tidlig vårart. Alle artene som er nevnt til nå er vanlige arter å finne i denne landsdelen, men etterhvert dukket noe mer interessant opp, nemlig *Colydium elongatum*. Denne høyt spesialiserte predatoren var representert i flott antall på den basale og grove delen av den største av de to eikestokkene. Denne delen av stokken

var infisert av barkbilleren *Trypodendron lineatum*. I de ferske gangene til denne barkbilleren gikk *Colydium*'ene inn og ut i håp om å finne larver og imagines å meske seg med. Det var en artig opplevelse å iakta disse sjeldne billene i sitt rette element. Avslutningsvis kan det nevnes at det ble funnet flere eksemplarer av den tidligere sjeldne barkbilleren *Xyleborinus saxesenii* – nå vet vi at denne er lokalt meget tallrik på eik flere steder i Sør-Norge.»

Bukkejakt i Bamble

Manager Ulf utpekte Bamble i Telemark som neste billested. Vi ble innlosjert i et uthus på en gård hos noen bekjente av Ulf. Ut ifra klekkehull i bjelker og bordkledning viste uthuset seg å være

Tre bukker på trebukkjakt. Husbukken hadde etegilde i huset i bakgrunnen. F. v. Christer Reiråskag, Arne Laugsand og Ulf Hanssen. Foto: Stefan Olberg.

svært så spennende. Det var utrolig å ligge i soveposen om natten å høre på larvene tygge treverk. Lyden var godt hørbar på flere meters avstand. En fantastisk konsertopplevelse. Dagen etter var det klart for nærmere undersøkelser. I en redskapsbod rev gårdeieren ut stendere og bordbiter som vi kunne studere nærmere. Larvene var uansett godt i gang med å rive huset. Ingen voksne insekter var å se da det ikke var sent nok på sommeren ennå. Men Ulf fant en puppe i en tynn list på mørkloftet i uthuset og etterhvert fant vi flere larver. Ut ifra beskrivelser av det voksne dyret som gårdeieren gav, var det heller ingen tvil. Det viste seg at husene på gården var angrepet av dette som selv motvillige billesamlere må betegne som et skadedyr, nemlig husbukk *Hylotrupes bajulus*. En skikkelig bajas. Tross dette var stemningen i the Beetles ekstatisk. Husbukken er nemlig sjelden og i tilbakegang.

On the road again

Vi kjørte en tur til Farris, nærmere bestemt campingen på Roppestad. Her fattet unge Christer interesse for et ungt eiketree hvor han håvet iherdig. Treet var fullt av galler. Christer hadde spottet en *Curculio villosus* på et blad høyt oppe. Ingen på turen hadde sett den før. Det ble funnet larver i gallene og med optimisme tok vi med mange galler til klekking. Men bare Christer klarte å klekke frem denne arten. Etter en tid krøp larvene ut av gallene og lå løst i boksene vi oppbevarte dem i. Det viser seg at arten ikke klekker fra gallene men slipper seg

ned på bakken og forpupper seg i strølaget under treet. Det betyr at man må ha jord, helst fra funnstedet og denne må ha rett fuktighet. I tillegg må man be til høyere makter om at sopphyfer ikke begynner å gro.

Turnéen gikk videre til Tønsberg hvor vi tok taxibåt ut til Midtre Bolærne som er en spennende øy fordi den tidligere eieren(?) forsvaret har latt deler av skogen være i fred. Det ble en fin tur med fine funn. Ulf som har smellere som favorittfamilie, fant *Selatosomus nigricornis*. Christer fant den sjeldne smelleren *Hypogonus inunctus*. Ulf fikk bare lov å se på den. Stefan ble nok litt skjelven da han fant den sjeldne skygebillen *Prionychus melanarius* ved basis av en stående tørrfuru. Ellers dukket det opp flotte biller som løpebillen *Lebia chlorocephala*, lindebukken *Oplosia fennica* og flere av den noble scarabiden *Gnorimus nobilis*.

Turnéavslutning på Tomb

Siste billested var Tomb landbruksskole i Råde i Østfold hvor tidligere stjernelev Hallvard skaffet oss billig kost og losji. I parken på skolen og på beitene rundt er det gamle trær og noen med spennende hulheter. I en hul lønn ble blant annet *Phloeophagus turbatus* og *Anobium fulvicorne* funnet. Det ble også gravd ivrig etter neshornbillen *Oryctes nasicornis* i de store komposthaugene på skolen. Den er tidligere funnet her, men etter omlegging av driften ved stallene har komposten endret karakter og arten ser ikke ut til å trives der lenger.

Ved de flotte lindetrærne i Tasken dukket flere spennende arter opp. Foto: Arne Laugsand

En utflykt til Tasken i Råde, hvor det er en stor «øy» i en åker med gammel skog og flotte lindetrær, ga god uttelling. Vi hadde med et hvitt laken og banket og ristet lindegreiner over det. Blant artene som datt ned fant vi flere *Dromius*, snutebillen *Trachodes hispidus*, lindebukken *Oplosia fennica* og trebukken *Exocentrus lusitanus*. Ulf, Christer og Stefan fant også noen ukjente trebukkklarver i noen liggende stokker. De ble tatt med til klekking og det viste seg å være den sjeldne og vakre øyeflekkbukken *Mesosa curculionides*!

Til slutt må den generelle vennligheten som the Beetles stort sett ble møtt med på billestedene nevnes. Folk forteller villig når vi spør om veien til urskogen. Vi fikk til

og med tilbud om lån av båt for å krysse et vann. Og folk er nysgjerrige på en positiv måte. Det er ikke alltid å forvente når man snoker omkring langs vedstabler i inn- og utmark med håv og flakkende blikk. Etter ni fantastiske dager var de fleste ganske slitne. Vi pakket fornøyd sammen mens vi allerede diskuterte neste års turné. Dette er blitt en god tradisjon og ingenting tyder på at the Beetles blir oppløst med det første.

Arne Laugsand
Hasselbakken 6,
1515 Moss

ENTOMOLOGEN OG SYKLISTEN

Jean-François Voisin

13 rue Lamartine, F-91 220 Brétigny, Frankrike

Den 24. mars 1999 var en fin, men litt kjølig dag. Min kone Claire og jeg hadde bestemt oss for å ta en halvt entomologisk, halvt mosjonerende spasertur, som vi pleier å gjøre noen ganger. Denne gangen ville vi gå i en liten dal ikke langt fra der vi bor, omtrent 40 km sør for Paris, ved bekken som kalles "la Renarde" – revtisen. Vi parkerte bilen i den vakre, blomsterprydede landsbyen Breux-Jouy, og begynte å gå. Turen var fin, men noe særlig til entomologisk fangst ble det ikke. Da vi kom tilbake til landsbyen prøvde jeg slaghåven en siste gang, og fikk fanget noen få *Ulema melanopus*, en ytterst vanlig art, som jeg bestemte meg for å ta med noen eksemplarer av for prinsippets skyld.

I det jeg var i ferd med å samle dem med munnsugeren, kom to syklist mot meg. Den ene dempet farten, men fortsatte videre uten å ense meg nevneverdig. Men den andre stanset nesten helt opp ved siden av meg, og stirret, uten å si et ord. Omsider, fremdeles uten å ha sagt noen ting, syklet han videre, og jeg kunne høre ham rope følgende til kameraten sin: «Så du han galningen der? Han fanget insekter med en stor håv, for så å suge dem opp med et langt rør slik at han kunne spise dem!»

Hva kameraten svarte hørte jeg aldri, det døde hen i det fjerne.

Slike anekdoter hender nå og da i livet til en entomolog, og jeg ville sikkert ha glemt denne fort om jeg ikke hadde lyttet til radioen noen dager senere.

Det var et populært program som gikk, hvor et panel bestående av skuespillere, skribenter og andre berømte folk, skal besvare alle slags typer spørsmål. Det er ofte både interessant og humoristisk, og jeg lytter gjerne på det når jeg preparerer insekter.

Denne gangen gikk praten plutselig over til nettopp insekter, og mer nøyaktig: folk som spiser insekter. En av deltagerne, skuespilleren Jacques Balutin, en ivrig syklist, fortalte: «men, i Frankrike finnes det også folk som spiser insekter. En av mine venner som var på sykkelturné ved Breux for noen dager siden fortalte meg det...»og så fulgte overnevnte historie, sett fra syklistens side. Både tid og sted stemte, og skuespilleren gjorde klart uttrykk for at han mente den insektetende mannen måtte være fullstendig sprø.

Sistnevnte har jeg riktignok vært klar over lenge, men tenk, å få høre det på radioen!

Jeg takker min sønns datter Marie-Alix Isdahl Voisin som korrigerer språket. En fransk versjon av denne historien kom allerede ut i Le Coléoptériste 9 (2006) :120, under tittelen "l'entomologiste et le cycliste."

Funn av dødninghode på Oseberg-oljeplattformen

Jan Stenløkk

For en tid tilbake ble jeg kontaktet om et merkelig dyr som hadde kommet om bord på oljeplattformen «Oseberg B». Det var ansatte fra Norsk Hydro (som opererer plattformen) som tok kontakt, og lurte på hva det var de hadde kommet over. Nå er det ofte vanskelig å si noe sikkert ut fra en beskrivelse på telefon, men da et bilde dukket opp på neste e-mail, var det klart at de hadde fått besøk av en dødninghode-sommerfugl (*Acherontia atropos*).

Oseberg B plattformen befinner seg i havet rett vest for Bergen på 60° 29' 36,1" nord og 2° 49' 42,9" øst, og «Oseberg B» er en innretning for boring og injeksjon av vann på det store olje- og gassfeltet Oseberg, mens den nærliggende og sammenkoblede «Oseberg A» er for prosess og bolig. I rett linje til nærmeste land er det hele 105 kilometer. Så kan man jo lure på hvilken EIS rute, eller for den saks skyld fylke, som dette funnet tilhører?

Tussmørkesvermeren fra Oseberg-plattformen var fortsatt i live da jeg ble kontaktet den 16. september 2003. Det hadde vært sydlig vind i området, men riggen hadde også fått om bord utstyr fra Dubai dagen før. Dyret ble puttet i fryseboksen for avlivning, og sendt til undertegnede, der den oppbevares trygt forvart under glass. Dødninghode hadde et framvingemål på 54mm, noe som er innenfor det totale vingespennet som kan komme opp i 13,5 cm. For øvrig var 2003 et «godt år» for trekkende sommerfugler. I alle fall i England, der dødninghode ble rapportert flere ganger, og en larve for første gang ble funnet i North Wales (Evans 2004).

Sommerfugler fra oljerigger er kjent fra før, og en interessant artikkel beskriver funn av en annen tussmørkesvermer, vindelsvermeren (*Agrius convolvuli*), som ble funnet i fire eksemplarer fra oljeplattformer i Nordsjøen; Frigg, Staffjord, Odin og Gyda, alle i september 1992 (Greve et al. 1993). I tillegg ble det også rapportert inn et funn til zoologisk museum av vindelsvermer (Anders Endrestøl pers. med.). Denne gangen fra Valhallfeltet 06.10.2006.

For insektsamlere er dødninghodet et velkjent dyr, i alle fall av omtale; de færreste har fanget det selv. Denne sommerfuglen er blant de største insektene vi har i landet, og tilhører den flotte familien tussmørkesvermere (Sphingidae) som hos oss har 15 arter, mens det på verdensbasis er 1200. Det er også flere liknende arter av «dødninghoder» innen slekten *Acherontia*, mens det bare er *Acherontia atropos* som kan påtreffes i Norge, og da som immigrant. Det vil si at den kommer sørfra, og alt etter

hvor gunstige forholdene er, klarer den å trekke mer eller mindre nordover.

I LEPARB-basen er det registrert 91 norske funn av dødninghodet, men den er utvilsomt overrepresentert i forhold til de fleste andre sommerfuglarter! Det eldste funnet av dødninghodet som er registrert, er fra 1829, og funnene strekker seg fra Farsund i sør til Måsøy i Finnmark fylke i nord. Som regel påtreffes den om høsten, og de fleste er tatt i august og september. I 1956 var det et større trekk av arten i Norge, spesielt på Sør- og Vestlandet (Holgersen 1956). Det tidligste funnet synes å være 2. september, men trolig hadde trekket begynt alt i slutten av august. Av de 44 funn som var undersøkt, var hele 29 funnet i september.

Arten finnes forøvrig i Europa, Midtøsten, Kanariøyene, Azorene, Afrika, Madagaskar og på Seychellene. Den store og fargerike larven lever blant annet på planter i søtvierfamilien som potet og tomat (Aarvik & Hansen 2001), men de kan også leve på Cannabis i følge flere treff på Internett. Funn av larver kan forekomme i Norge (Olsen 2001), men det blir nok ikke fullvoksne dyr ut av det. De voksne sommerfuglene er ute om natta og kan oppsøke bikuber for å stjele honning. Eller de kan suge sevje fra sårede trær.

«Dødninghodet» ble en kjent sommerfugl etter grøsserfilmen «nattsvermere» med John Hopkins (som kannibalen «Hannibal») - en film som gikk på kino for noen år siden. For øvrig med en særdeles lite flatterende scene der det oppsøkes to merkelige museums-entomologer. Riktignok ble det benyttet en asiatisk, men svært likende dødninghode-art i filmen, *A. styx*. De fleste merket nok ikke forskjellen!

Uansett er nok dette et «skummelt insekt». Ikke bare er den stor og med mørke og gule farger og det dødninghode-liknende mønsteret på kroppen, men den kan også frambringe lyd. Ved å presse luft gjennom sugesnabelen, kan dødninghodet lage en pipende eller knirkende lyd. Denne sies enkelte steder å etterlikne dronningbiens lyder og å ha en beroligende effekt på bier når sommerfuglen sniker seg inn i kubene etter honning. Selv synes jeg imidlertid at dette virker svært tvilsomt. Det latinske navnet «atropos» kommer for øvrig fra gresk mytologi, der Atropos var en av tre skjebneskikkelser, illustrert med slør og saks for å kutte livstråden. Senere ble saksen erstattet med kryssede leggbein-knokler.

I middelalderen var dødninghodet naturlig nok gjenstand for betydelig overtro. Med sin dødningtegn og pipende lyd, måtte denne skapningen komme fra Djevelen selv. Det påstås at dødninghodet var bannlyst av Paven, uten at jeg har vært i stand til å finne belegg for den påstanden. Det ble i alle fall sett som ett (av mange) varsel om krig, pest og sykdommer, og brakte død til mennesker og buskap. Dersom det kom inn i ett rom, og spesielt dersom det slo ut flammen i ett lys, var det et sikkert tegn på kommende død. I Frankrike mente man skjell fra vingene ville gi blindhet dersom det kom i øynene. Et større oppbrudd av sommerfuglene skal også ha skapt panikk og frykt i England i en tid med utbredte pest-epidemier (Foster W. A.: <http://www.zoo.cam.ac.uk/museum/moths.htm>).

Referanser:

- Aarvik, L. & Hansen, L. O. 2001: Dødninghodet *Insekt Nytt* 26(1/2):5-6.
- Evans, D. 2004: A star is borne – twice. *Butterfly Conservation Newsletter – North Wales Branch*. Vårnummer 2004: 2-3.
- Foster, W. A.: The Story behind the Specimens. Cambridge University Museum of Zoology Foster. Internett: <http://www.zoo.cam.ac.uk/museum/moths.htm>
- Greve, L., Nielsen, T. R. & Berg, Ø. 1993: Invasjon av vindelsvermere i Norge høsten 1992. *Insekt-Nytt* 18(1):5-7
- Holgersen 1956: Dødninghodet i Norge høsten 1956 (Lep. Spingidae). *Stavanger Museum Årbok* 1956: 145-149.
- Olsen, T. J. 2001: Dødninghode klekket i Østfold! *Insekt-Nytt* 26(1/2):7-9

Jan Stenløkk,
Kyrkjeveien 10
4070 RANDABERG
jansten@c2i.net

Insekter i Hollywood

Trond Hofsvang

Denne artikkelen gir en kort innføring i insektenes rolle i film. Den omhandler ikke insekter i dokumentarfilmer, men spillefilmer der insekter inngår som en del av handlingen. Amerikansk film vil dominere bildet, så derfor tittelen «Insekter i Hollywood». Dessverre er insektenes medvirkning svært ofte begrenset til sjangeren «skrekkfilm».

“Jippi! En *Extatosoma tiaratum*!!!”

Entomologer på kino

Nå er vel entomologer ikke de mest tallrike i kinosalen, og godt er det. Entomologer oppfører seg neppe som tiltenkt fra filmprodusentens side når insektene stormer over lerretet. Det er spesielt i to tilfeller entomologene oppfører seg galt:

1. De grøsser ikke på riktig sted.
2. De faller ut av handlingen, fordi de blir sittende å artsbestemme de insektene som er med i filmen.

Her følger to eksempler:

«*Indiana Jones og de fordømtes tempel*» (1984)

Stephen Spielbergs triologi om Indiana Jones står frem som den suverene ener i kategorien «ville eventyrfilmer» (her er vel «eventyr» ikke helt dekkende, men vi mangler et godt norsk ord for «Adventure»).

I hver av de tre filmene om Indiana Jones er det en sekvens hvor filmpublikum skal skremmes skikkelig av store mengder ufysiske dyr. I film nr. 1 dreier det seg om slanger, i den siste filmen er det rotter, og i film nr. 2, «*Indiana Jones og de fordømtes tempel*», omhandler skrekkscenen insekter. I en fjellhule må filmens heltinne redde Indiana Jones fra fortapelsen, men hun havner i et sted i hulen hvor det kryr av insekter. De er over alt, og de kravler oppover henne. I tillegg til disse kvalene må vår heltinne også stikke hånden langt inn i en sprekk i bergveggen for å dra i et håndtak for å stanse taket med pigger som senkes langsomt ned og truer med å knuse/spidde Mr. Jones. Og selvfølgelig er denne sprekken stappfull med enda flere insekter. O gru!

De insektene som i første rekke er synlige i disse «skrekkscenene», er store mengder vandrende blad (familien Phyllidae i ordenen Phasmida). Andre leddyr som Hollywoods rekvisittfirmaer har skaffet til veie, er kakerlakker, insektlarver (fluelarver?) og et tropisk kjempetusenbein. I tillegg er en trebukk (Cerambycidae) med spesielt lange antenner dominerende i bildet, der den kryper oppover heltinnens rygg mens hun skriker i vill redsel.

«Master and Commander: The Far Side of the World» (2003)

I denne ramsalte og tøffe seilskutefilmen er det en scene under et måltid om bord hvor brødet er infisert med billelarver. En av offiserene rundt bordet får følgende spørsmål av kapteinen (Russel Crowe) om hvilken larve han ville ha valgt:

- «Jeg ville ha valgt snutebillen til høyre (I would have chosen the righthand weevil)».
- «Feil. I militæret har man lært å velge det minste av to onder. (In the service one has learned always to choose the less of two evils)».

Denne replikkvekslingen henspiller på det engelskspråklige ordspillet rundt «the less of two evils/weevils». Men en entomolog blir sittende å se på denne scenen ut fra at de bruker melbillelarver i stedet for snutebillelarver. Snutebillelarver er uten bein, mens melbillarvene som ble brukt i filmen, har tydelige bein på forkroppen. Trolig visste neppe sjøfolkene om bord på de store seilskutene (eller Russell Crowe for den sakens skyld) forskjell på snutebille- og melbillarver, men her har

rekvisittavdelingen i Hollywood brukt den enkleste løsningen. Melbiller er svært enkle insekter å holde i kultur og finnes nesten i enhver kjøkkenskuff nær deg.

Insekter i spillefilm: en historisk oversikt

Dessverre er insektene brukt først og fremst som kjempemonstre eller i dødelige svermer i filmer man finner i hyllekategorien «Horror» (skrekkfilm på godt norsk) i en hvilken som helst videosjappe.

Mertins (1986) publiserte en artikkel for å illustrere hvordan hollywoodske filmprodusenter ser på entomologiske emner, og hvordan deres syn viderefremmes via deres eget media. Filmene (1908-1984) ble inndelt i 3 kategorier:

- Der insekter er svært viktige i handlingen.
- Insekter er mindre viktige i filmen.
- Titler som henspiller på entomologi, men insekter mangler i filmen.

Filmene i disse kategoriene er i artikkelen gjengitt i hver sin tabell. Konklusjonen til Mertins (1986) er klar: I filmene tilhørende de to første kategoriene finnes det svært sjeldent et positivt syn på insekter, entomologer eller vitenskap. Generelt representerer insektene truende og skremmende bilder av fare eller død. Entomologer fremstilles som personer løsrevet fra enhver virkelighet, ofte psykotiske. Ikke en eneste film stiller entomologien i et gjennomført positivt lys.

SEE the hideous insect!
WITNESS the destruction!
FEEL the glassy wings!

SHARPSHOOTER

REIGN

PRESENTED IN AGRICULOUR

STARRING
DAVE WHITMER AS "THE AG-COMMISH" • PIERCE S. DIZHEEZ AS
"THE NYMPH" • CAL SOUTHERN AS "THE SPENT EGG MASS"
AND INTRODUCING "THE MONSTER" AS HIMSELF

A NAPA COUNTY PRODUCTION • DIRECTED BY ALAN SMITHEE
ORIGINAL MUSIC FOR THE FILM BY THE GLASSY WINGNUTS

Myndighetene i California parodierer plakater fra insektskrekfilmene for å informere hageeiere om nye invaderende arter av skadeinsekter.

Selv om forfatteren er forsiktig med en subjektiv vurdering av filmenes kvalitet, er konklusjonen at filmene er dårlige. I kategori 1 finnes bare unntaksvis filmer som har oppnådd en Oscar-nominasjon.

Mertins (1986) hevder at midt på 1950-tallet kan man se en tydelig tendens til produksjon av en rekke filmer med insekter som skrekkelementer og som satte en standard for fremtidige filmer. En gjengs oppskrift var vitenskapelig eksperimentering med det ukjente som så resulterte i grufulle konsekvenser for menneskeheten.

Starten kom med en oppsiktvekkende film i 1954 med den megetsigende tittelen «Them» (se anmeldelse senere i heftet. red. anm.). Skrekkfilmer med gigantiske insektmonstre og/eller gale vitenskapsmenn fortsatte i 1960-årene. Og etter at afrikanske bier var innført og etablert i USA i 1974, kom en serie med filmer om «killer bees». Minst 5 filmer om disse biene ble laget i årene 1974-1978. Men i følge Mertins (1986) ble bildet noe mer variert i 1970- og 1980-årene, og insektene ble fremstilt på en noe mer realistisk måte. Grunnen til dette var trolig at regissørene begynte å leie inn entomologer som konsulenter.

Mertins (1986) gir i sin artikkel om insekter i film også en taksonomisk oversikt over hvilke insekter og edderkoppdyr som ble hyppigst brukt. Edderkoppene ble oftest benyttet, og de representerer tydeligvis det onde og morbide. Av insektene er det årevinger (Hymenoptera) som er de mest populære, spesielt fordi bier er en gjenganger. Avslutningsvis nevner Mertins

(1986) at insekter brukes hyppig for å skape stemning i en film, for eksempel lyden av sirisser nattestid.

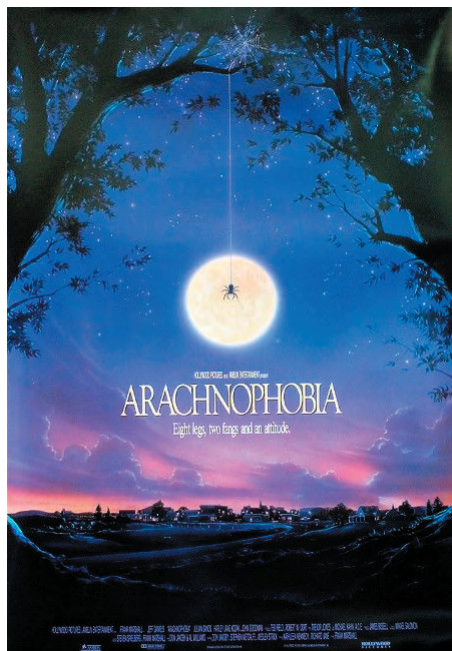
Filmprodusenter skal underholde og tjene penger. En god og velbrukt oppskrift er å fremstille insekter i et uheldig og ikke-vitenskapelig lys. I trange rom, i huler og mørke kjellere, hvor det ikke er noen utvei, er det alltid et uunngåelig møte mellom mennesker og truende insekter.

Berenbaum (1995) kommenterer i sin bok om insektenes betydning for mennesker, insektenes rolle i film, i første rekke i skrekkfilmer. Hennes teori er at insekter til en viss grad kan tolereres av mennesker fordi de er så små at vi kan kvitte oss med dem ved å trampe på dem. Blir de derimot gigantiske, vil svært mange få problemer med å forholde seg til dem. Evolusjonen av insektskrekkiner oppsummerer hun slik:

- 1950-årene: filmer basert på uhell med radioaktiv stråling.
- 1970-årene: mutanter oppstår på grunn av forurensning av miljøet.
- 1980-/1990-årene: filmer med gen-modifiserte insekter.

May Berenbaum som er professor i entomologi, syntes at skrekkelementet i filmer med insekter var så dominerende, at hun i 1984 startet «The Insect Fear Film Festival» ved University of Illinois. Denne årlige filmfestivalen har vært svært populær og har fått stor internasjonal mediadekning gjennom årenes løp.

Med utgangspunkt i artikkelen til Mertins (1986) har jeg satt opp en tabell over skrekkfilmer med insekter i hovedrollen, filmtittel, hva slags insekt og et kort sammendrag over innholdet (NB: ingen lesning for lettskremte sjeler). Mertins' oversikt sluttet i 1984, men ved hjelp av lister over filmer vist ved The Insect Fear Film Festival har jeg forsøkt å oppdatere denne oversikten frem mot 2002 (tabell 1). De fleste opplysningene om filmenes handling er hentet fra The Internet Movie Database (www.imdb.com).

Men har det roet seg litt de siste 8-10 årene? Det kom en ny trend hvor insekter ble satt i et positivt lys, med to animasjonsfilmer for barn i 1998: «Antz» og «A Bug's Life». Men med data-animasjonens inntog i filmene har ny skrekk kommet til med

kjempeinsekter som angriper. Et typisk eksempel er de utallige insektangrepene i nyinnspillingen av «King Kong» i 2005. Nå er det tydeligvis så viktig å vise at man behersker teknikken, og dermed sporer det helt av i forhold til handlingen i filmen. Vi har trolig bare sett begynnelsen på en ny æra der datamanipulerte insekter vil dominere som skrekkinnslag i spillefilmer fra Hollywood. Eller kan dette være en fordel tross alt? Kanskje flere vil bli interessert i entomologi?

Jobb som entomolog i Hollywood?

Kunne du tenke deg en jobb i Hollywood? Det finnes faktisk entomologer som har etablert seg innen filmindustrien. Et eksempel er Steven R. Skutcher («Bugs Are My Business»). Hans internettside (<http://home.earthlink.net/~skutcher/films.htm>) gir eksempler på hva han har skaffet av insekter som rekvisita til mange kjente filmer. Om han har fått navnet sitt med blant fortekstene er vel en annen sak, men det ser ut til å være en interessant jobb for en entomolog. Så hvorfor ikke prøve? Tipset er i hvert fall gitt.

Litteratur

- Berenbaum, M. 1995. Bugs in the system: insects and their impact on human affairs. Helix Books. Perseus Publishing.
- Mertins, J.W. 1986. Arthropods on the screen. Bulletin of The American Society of Entomologists, Summer 1986: 85-90.

Trond Hofsvang
Bioforsk Plantehelse
Høgskoleveien 7, 1432 Ås

Tabell 1. Et utvalg av skrekkfilmer med insekter og edderkoppdyr i hovedrollen.

År	Engelsk tittel	Type monster?	Handling
1953	Mesa of Lost Women	Edderkopper	En gal vitenskapsmann, Dr. Aranya, fremstiller gigantiske edderkopper i laboratoriet.
1954	The Naked Jungle	Maur	En søramerikansk kakaoplantasje trues av en kjempesvær hær av maur.
1954	Them	Maur	Som et resultat av atombombetesting i ørkenen i Arizona, herjes samfunnet av gigantiske mutante maur
1955	Tarantula	Edderkopper	En gigantisk edderkopp, som har blitt injisert med et spesielt nærende stoff, rømmer fra buret i laboratoriet. Den vokser seg ennå større og begynner å angripe kyr så vel som mennesker.
1957	Beginning of the End	Gresshopper	En journalist undersøker hva som hendte da gigantiske gresshopper ble produsert på en statlig forsøkgård i Illinois.
1957	Black Scorpion	Skorpioner	Gigantiske skorpioner ødelegger Mexico City. De har unnsuppet fra underjordiske huler ved en serie vulkanutbrudd.
1957	Deadly Mantis	Knelere	En prehistorisk, gigantisk kneler angriper Nord-Amerika.
1957	Monster from Green Hell	Veps	En vitenskapelig ekspedisjon i Afrika undersøker veps som ha vært utsatt for stråling og så muterer til gigantiske monstre som dreper.
1958	Earth vs. the Spider.	Edderkopper	En gigantisk edderkopp oppdages i en hule. Den drepes med DDT. Men var den helt død? (Også kjent under tittelen The Spider)
1958	The Fly	Flue	En vitenskapsmann prøver sin oppfinnelse, en slags omformer, på seg selv. En flue kommer tilfeldigvis inn i maskinen, og vitenskapsmannen ender opp med å få fluens hode og ett av fluebeina.
1959	Return of the Fly	Flue	15 år etter farens eksperimenter, forsøker sønnen og en onkel å lage en ny omformer, men med forferdelige resultater. Sønnen blir halvt flue, halvt menneske.
1960	Horrors of Spider Island	Edderkopper	Overlevende etter en flystyrt på en øde øy oppdager at øya er fylt med edderkopper. Når man blir bitt, forvandles man til en edderkopp.
1960	Wasp Woman	Veps	Den kvinnelige eier av en kosmetikkfabrikk ansetter en forsker som arbeider med vepse-enzymmer som gjør dyr yngre. Hun prøver behandlingen på seg selv og blir "Vepsekvinnen" som sprer død og fordervelse.

Insekt-Nytt 32 (3) 2007

År	Engelsk tittel	Type monster?	Handling
1961	Mothra	Nattfly	Denne tidlige japanske insektskrekkefilmen viser et kjempenattfly som tilbes som en gud av noen øybeboere. Da noen av kvinnene fra øya mot deres vilje blir tatt med til Tokyo for å opptre på en klubb, tilkalles nattflyet av sangen og forårsaker store ødeleggelser i byen.
1967	The Deadly Bees	Bier	Problemene begynner når en utbrent popsanger sendes på ferie til en gård og oppdager at bonden produserer dødelige bier.
1970	Flesh Feast	Fluelarver	En doktor har funnet en perfekt måte å bruke fluelarver på for å få sine pasienter ikke bare til å se yngre ut, men til virkelig å bli yngre.
1971	The Legend of Spider Forest	Edderkopper	En nazistisk vitenskapsmann og en kvinne kjent som "edderkopp-gudinnen" forsøker å utvikle en nervegass fra edderkoppgift. (også kjent under tittelen Venom)
1973	Invasion of the Bee Girls	Bier	Et hormon fra bier omformer kvinner til "dronningbier" som dreper menn ved å utmatte dem seksuelt.
1974	Phase IV	Maur	Maur utvikler plutselig en kollektiv intelligens og begynner krig mot innbyggerne i et ørkenområde.
1975	Bug	Kakerlakker	Et jordskjelv frigjør en strøm av mutante kakerlakker. De er i stand til å starte branner og dermed forårsake et destruktivt kaos i en liten by.
1975	The Giant Spider Invasion	Edderkopper	Gigantiske edderkopper fra en annen dimensjon invaderer Wisconsin, USA
1976	The Kiss of Tarantula	Edderkopper	En forstyrret tenåringsjente slipper løs sitt kjæledyr, en edderkopp, mot sine fiender.
1977	Empire of the Ants	Maur	Verken selger eller kjøper av eiendommer i Floridas Everglades vet at området er tatt over av kjempemaur.
1978	The Bees	Bier	Smugling av søramerikanske bier ("killer bees") til USA resulterer i store svermer som terroriserer den nordlige halvkule.
1978	The Swarm	Bier	En stor sverm av dødelig afrikanske bier sprer terror i amerikanske byer ved å drepe tusener av mennesker
1978	Kingdom of the Spiders	Edderkopper	En mindre by rammes av migrerende edderkopper. Gatene fylles med drepene edderkopper, og en liten gruppe av byens innbyggere er fanget i et avsidesliggende hotell.
1986	The Fly	Flue	En nyinnspilling av den samme historien som i filmen "The Fly" fra 1958.

Insekt-Nytt 32 (3) 2007

År	Engelsk tittel	Type monster?	Handling
1989	The Fly II	Flue	Kjæresten til flue/menneskehybriden fra filmen "The Fly" (1986) føder en sønn få måneder etter at hun dreper faren. Sønnen har latente insektgener i seg som vekkes til live.
1988	The Nest	Kakerlakker	Et biologisk eksperiment slår feil, og menneskeetende mutante kakerlakker invaderer et øysamfunn.
1990	Arachnophobia	Edderkopper	Søramerikanske edderkopper blir tilfeldig introdusert til USA i en kiste. De formerer seg og begynner å drepe.
1993	Ticks	Midd	Tenåringer på tur i California terroriseres av mutante midd skapt av en ond bonde.
1993	Skeeter	Mygg	Som et resultat av en korrump forretningsmanns dumping av giftig avfall, blir en sliten ørkenby angrepet av dødelige svermer av store, blodtørstige, mutante mygg.
1995	Mosquito	Mygg	En romskip styrter i en myr i en nasjonalpark i USA. Noen mygg begynner å suge på romvesnenes kropp, noe som får myggene til å bli store som gribber. Disse mutante insektene blir svært aggressive og dreper alle mennesker de kommer over.
1997	Mimic	Vanskelig å artsbestemme: en krysning mellom termitter og knelere	En entomolog produserer genetisk modifiserte insekter for å utrydde kakerlakker som er bærere av en sykdom dødelig for barn. Men insektene kommer tilbake som predatorer og jakter på mennesker i undergrunnsbanen i New York.
1997	Starship Troopers	Både hemipterlignende og edderkopplignende skapninger	Mennesker i et fremtidig fascistisk og militaristisk samfunn kjemper mot gigantiske fremmede insekter for å overleve.
2000	Spiders	Edderkopper	Studenter oppdager et regjeringsprosjekt der man designer mutante edderkopper som våpen til bruk i krig.
2001	Tail Sting	Skorpioner	På et fly fra Australia til New York begynner genetisk modifiserte skorpioner, designet for å bekjempe sykdommer, å vokse. De bryter seg ut og angriper passasjerene.
2002	Eight Legged Freaks	Edderkopper	Innbyggerne i en landlig gruveby oppdager at et kjemikalieutslipp har fått hundrevis av små edderkopper til å mutere til blodtørste giganter.

Insektene går til

filmen

Innholdet i «Them» kan beskrives med en lett omskriving av en undertittel fra en kjent film : «How I Learned to Stop Worrying and Love an Entomologist».¹

«Them» var Warner Brothers største kassasuksess i 1954. Den ble også nominert til Academy Award for spesialeffekter. På plakaten ser vi skumle og morderiske kjempemaur, og filmen markedsføres under det skremmende utsagnet: «Kill one and two takes its place».

Them!

USA 1954

Regi: Gordon Douglas

Foto: Sid Hickox. Filmen er i svart-hvitt (men tittelen kommer imot deg i rødt!)

Tale: Engelsk

Musikk: Bronislau Kaper

Medvirkende: Edmund Gween, Joan Weldon, James Whitmore, James Arness

Lengde: 89min 35mm

Genre: Sci-fi / horror

Aldersgrense: 16

I filmen vil alle som fulgte fjernsynets inntog i Norge gjenkjenne James Arness som ga liv til Marshal Matt Dillon i 612 episoder av «Kruttrøyk» («Gunsmoke»). Edmund Gween er kanskje best kjent fra da han samme år medvirket i Hitchcocks svarte komedie «The Trouble with Harry» («Men hvem drepte Harry?»).

Synopsis

En 5-6 år gammel pike vandrer rundt alene i ørkenen i New Mexico, stum og i dyp sjokktilstand. Hun bærer på en dukke med knust hode. Politiet plukker henne opp, oppdager husvognen hvor hun kommer fra, men her er ingen andre, og alt inventaret er knust. Mystiske fotspor i sanden, og obs, obs, sukkerbiter ligger strødd utover. Høye lyder høres fra ørkenen. Kan det være vinden, mon tro? Nærmeste landhandel er også knust til pinneved, og innehaveren ligger drept i kjelleren. Ingen penger er tatt, men en tønne med sukker er knust. En av politifolkene blir igjen i butikken.

¹ Dr. Strangelove (1964)

Vinden øker på og lampene fra taket svinger frem og tilbake i sine ledninger. Man må lure på om Hitchcock så denne filmen før han lagde sluttscenen i Mrs. Bates' hus i Psycho. De gnissende lydene kommer igjen, denne gangen sterkere. Politimannen går ut. Vi hører et skudd og et skrik, politimannens siste!

Så er vi i gang for alvor. Hvem eller hva er årsak til all denne elendigheten? Etter hvert begynner trådene å samle seg. En av de drepte blir undersøkt: «There was enough formic acid in him to kill 20 men.»

En FBI-agent kommer til (James Arness), og to personer fra Department of Agriculture tilkalles. Far og datter, begge er spesialister på insekter og tituleres doktor. Dette avstedkommer følgende replikkveksling mellom politimannen og FBI-agenten: «She is quite a doctor.» «If she takes care of sick people, I think I'll get a fever real quick!»

De to entomologene studerer en avstøpning av et stort avtrykk som ble funnet på åstedet. Det spørres om man befinner seg langt borte fra det stedet i ørkenen der den første atombomben ble sprengt. Nei, det var omtrent samme sted. Så besøkes sykehuset med den lille piken som stadig er i sjokk. De lar henne lukte på et glass med maursyre. Hun våkner av sjokket og skriker i redsel: «Them! Them!».

Datteren Pat forteller om farens bakgrunn: «He is one of the world's greatest myrmecologists.» Og når de drar ut i ørkenen for å lete opp utyskene, sier Pat at han skulle nok ikke ha reist ut på dette. Han er ikke så ung lenger. Men så tilføyer hun: «He's a scientist and this is a scientist's dream come true.»

Ute i ørkenen overfalles Pat (med en kledelig liten 50-talls hatt) av den første kjempemauren. Det skytes vilt, men farens råd er viktig for å få avlivet dyret: «Get the antennae. Get the other antenna. He's helpless without them». Det viser seg å være en kjempemutant av arten *Caponotus vicinus!*

Senere, sammen med generaler og farlige våpen, drar alle ut i ørkenen for å finne det underjordiske maurredet og ta livet av maur i alle stadier. Etter å ha gasset redet med cyanid, må de fire seg ned for å undersøke om alt dødt. Uha! FBI-agenten vil ikke ha Pat med ned, men hun sier triumferende at dere vet ikke hva dere skal lete etter. «So tell us!» Pat snerrer: «There's no time to give you a course in insect pathology!»

“Kill one and two takes it place!”

Det viser seg at to vingete dronninger har kommet seg av gårde, men hvor har de tatt veien? Dr. Medford er meget bekymret: «We haven't seen the end of them. We'd better inform Washington, General!» Takket være gode råd fra entomologene finner man til slutt ut at den ene dronningen som har overlevd, har invadert Los Angeles' kloakksystem. Befolkningen advares. US Army rykker inn i kloakken, klar til innsats med store flammekastere. Det går mot et stort klimaks å la de senere James Bond filmene. Vil maurene nedkjempe de militære? Her skal intet røpes! Og innimellom all redselen skjønner vi at Pat har fått et godt øye til FBI-agent Graham.

Dette er en tidstypisk 50-talls film med mange barske menn og en kvinne. Sigarettøyken driver tett over et hvert planleggingsmøte for å redde

menneskeheten. Det er underholdende film som ikke fremstiller vitenskapsmenn som forrykte personer (Dr. No kom 8 år senere). Entomologene er derimot filmens store helter! Vi føler oss riktignok en smule snytt for det store kaoset som i følge filmens plakat skulle ha rammet L.A., der vi ser en kvinne løftes opp i maurens gigantiske mandibler mens skyskraperne brenner i bakgrunnen. Kjømpemaurene kan ikke helt sammenlignes med dagens data-animerede uhyrer (jf. King Kong 2005), men de fungerer bra på sitt vis.

Absolutt en firer på marihøna!

Trond Hofsvang

APOLLO BOOKS

International publishers specializing in
books on entomology

Kirkeby Sand 19, DK 5771 Stenstrup, Denmark

Phone + 45 62263737 Fax + 45 62263780

E-mail: apollobooks@vip.cybercity.dk

En bokhandel som spesialiserer seg på entomologisk litteratur. Bestill katalog!

Bokanmeldelser:

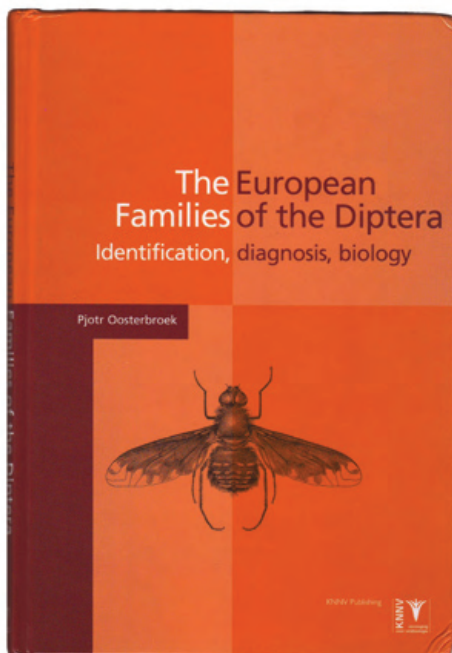
The European families of the Diptera. Identification, diagnosis, biology

Tovingene er en av de fire mest artsrike insektordenene. I de siste tiårene har kunnskap om tovingene økt i Norge, men det er ikke å komme fra at en rekke familier fremdeles ikke er undersøkt eller godt kjent her til lands.

Det brukes mange karakterer for å komme frem til forskjellige familier blant tovingene, og dette gjør det vanskelig å lage gode nøkler som dekker alle valgmuligheter. Selv med velrenommert kan en ende opp i feil familie. Derfor er det virkelig gledelig at det nå er utkommet en fin nøkkel-bok som dekker alle de 130 europeiske fluefamiliene. Forfatteren nevner også at det er kjent mer enn 2300 slekter av tovinger i Europa, og godt over 19000 arter.

Nøkkelen baserer seg på et tidligere arbeid over europeiske fluefamilier som ble gitt ut allerede i 1981, men på nederlandsk og derfor mindre tilgjengelig. Den nederlandske nøkkelen har imidlertid vært i jevn bruk siden 1981. Man har tydeligvis oppdaget en del vanskeligheter i denne første utgaven, og forsøkt å gjøre gjennomgangen lettere i denne nye nøkkelen.

Å identifisere tovinger har generelt vært sett på som vanskelig, spesielt kan små arter være problematiske. For eksempel bruker flere nøkler forskjeller i antall brudd i costa (=vingens kantribbe i fremre kant) for å skille familier; noe som er helt korrekt, men som også er en karakter som det er lett «å bomme» på. I den nye nøkkelen forsøker en å bruke denne karakteren så lite som mulig. Karakteren nevnes spesifikt som en som er lite brukt i nøkkelen.

Oosterbroek, Pjotr (2006): "The European families of the Diptera. Identification, diagnosis, biology. KNNV Publishing, Utrecht, Nederland. Publishing Foundation of the Royal Dutch Natural History Society. 205 pp. ISBN 90-5011-245-5/978-90-5011-245-1. www.knnv.publishing.nl.

Det er også andre viktige, men vriene karakterer, og nøkkelen er derfor laget slik at familiene «går ut» flere steder i nøkkelen.

Forfatteren har latt en rekke europeiske dipterologer se manus før trykking, og bedt dem komme med sine kommentarer og forslag til rettelser, forandringer og tilføyelser til litteraturlisten. Slik er sikkert også manus blitt forbedret.

Boken er utstyrt med mange, svært gode illustrasjoner i svart/hvitt. Det er en imponerende takkeliste bak i nøkkelen som viser hvem som har stilt figurer til rådighet.

Etter selve nøkkelen følger det en kort karakteristikk av familiene. Boken er også utstyrt med en oversikt over tovingesjekkliste for de land i Europa som har produsert slike, og har til slutt en lang og meget nyttig litteraturliste.

Jeg ser denne nye nøkkelen som et viktig nytt redskap både for de som arbeider med tovinger, og også til bruk ved feltkurs for studenter og andre.

Prisen er 59.95 Euro. Det er boken virkelig verdt!

Lita Greve

Tre nye gode svenske felthåndbøker om dagsommerfugler

Svenskene har virkelig slått an tonen vedrørende dagsommerfugler. Første bind i den såkalte Nationalnyckeln til ArtDatabanken i 2005 ble viet denne gruppen. Linnés arbeid videreføres på et meget høyt nivå, noe som er viktig også for å bevare artene. Mange nordiske dagsommerfuglarter er truet. I Norge er 16 av 98 arter oppført på den nye rødlisten (2006).

I 2006 var det i Sør-Norge kanskje den beste sommeren for dagsommerfugler på 30 år, så det ga rikelig anledning til å prøve ut bøkene i felten. Med unntak for noen lett identifiserbare arter, forstår man snart at god litteratur trengs når sikker bestemmelse skal foretas. Ornitologer er forlenget bortskjemt med enkelte

utmerkete felthåndbøker. Norske bøker om sommerfugler holder generelt ikke et tilstrekkelig nivå i dette henseende. Fra og med 2006, mye på grunn av de glimrende svenske verkene, økte min interesse for dagsommerfugler betraktelig, og jeg kunne plutselig bestemme mange arter som for meg bare hadde eksistert som perlemorvinger, ringvinger eller blåvinger.

Under presenteres bøkene kortfattet. Felles for dem er at de 140 dagsommerfuglartene i Norden presenteres ved hjelp av illustrasjoner, utbredelseskart og tekst. En innledning tar for seg mer generelle aspekter ved sommerfugler og studiet av dem. Bøkene kan bl.a. bestilles fra www.naturbokhandelen.no (telefon 38 39 35 75).

Fältnyckeln Dagfjärilar

Innholdet er utvalgt og omarbeidet informasjon fra det nevnte store verket: Eliasson, C.U., Ryrholm, N., Holmer, M., Jilg, K. og Gärdenfors, U. 2005. *Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Fjärilar: Dagfjärilar. Hesperiiidae – Nymphalidae*. 407 s.

Illustrasjonene er tegninger. Dette har fordeler som at man kan konstruere en fellesnevner utfra flere individer og dessuten fremheve viktige detaljer (påstanden «fotografier lyver aldri» er løgn...). Innen hver familie er den vitenskapelige systematikken stundom brutt for å få liknende arter på samme oppslag. Hver art er ofte illustrert med både hann og hunn samt vingeunderside etter behov. Streker ledsaget av kommentarer peker på spesielle kjennetegn.

Utbredelseskart for perioden 1981-2005 er med for hele Norden, men de blir ofte litt pessimistiske i forhold til virkeligheten da vel kun individer på nål er lagt til grunn og fordi mange områder er svært dårlig undersøkt. Innledningen er kun på fem sider. Artstekstene er meget kortfattede

med vingspenn, litt om tilholdssted, vertsplante for larve og flygetid. Bak er det med tegninger av larver for hele 76 av artene (men flere av dem er aldri påvist i Norge), samt mange pupper og noen egg. Helt til slutt er det en artsliste og et register med svenske og latinske navn. Boken er meget hendig også i en middels bukselomme.

Plassen er ekstra knapp, og derfor burde det stundom vært tenkt enda mer gjennom hva som er viktigst å ha med av informasjon (spesielt til hjelp for artsbestemmelse). Vingeunderside på liten kålsommerfugl burde vært med, for ellers kan det av og til skape usikkerhet i forhold til rapssommerfugl under artsbestemmelsen (avhengig av hvor i utbredelsesområdet, ulike former, generasjon, kjønn og slitasje). For flere ringvinger og timoteismyger er det merkelig nok avbildet overside hos både hann og hunn som er nesten like, i stedet for en tegning av vingeundersiden. Mørk rutevinge er ikke alltid så forskjellig fra *Melitaea britomartis* (aldri påvist i Norge) og vanlig rutevinge som tegningene kan gi inntrykk av. Det er ikke bra at

B. Söderström, I. Nordqvist-Johansson, J. Samuelsson og J. Nilsson (redaktører). *Fältnyckeln Dagfjärilar*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala. 2006. 72 sider i format 11,5 x 20,5 cm, mykt plast-laminert omslag. Vekt 128 gram. Førsteopplag på 25 000 eksemplarer. ISBN 91-88506-32-0. Pris 168,- (+ 22,- i porto).

skogsmygeren er fremstilt med taklagte vinger (altså slik nattsommerfugler har for vane) uten å opplyse om at den kun sitter slik etter å ha gått til ro. For timoteismyger og den nærstående *Thymelicus sylvestris* (sistnevnte er ikke påvist i Norge) burde det vært nevnt at de små illustrasjonene nede til høyre gjelder kollen/klubben ytterst på antennene. Litt stusselig er

det at kun vingeoversidene til hunnen av klippeblåvinge er med, når man vet hvor blå og flott især en nyklekket *orion*-hann kan være. Overvintrende individer av neslesommerfugl kan være på vingene betydelig tidligere enn fra mai. Blant annet ble en rekke eksemplarer sett flere steder i Sør-Norge allerede i slutten av mars 2007. Den annonserte argusblåvinge-illustrasjonen på omslagets bakside ser jeg ikke noe til (jf. teksten i første spalte på side to). Illustrasjonene har for øvrig farget svakt av på motstående sider i mitt eksemplar, som også allerede er ganske løst i ryggen.

Svenska fjärilar – en fälthandbok

Dette er et imponerende enmannsverk av den 40 år gamle dosenten ved Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU). Her er også med syv arter i familien bloddråpesvermere.

Innledningen er lang og god med systematikk, biologi, økologi, feltbestemming, fotografering, trusler, leserveiledning og presentasjon av ulike biotoper med tilhørende arter og deres flygetid. Samtlige arter presenteres med stort sett forfatterens egne bilder av individer i deres naturlige miljø (gjerne både hann, hunn og vingunderside hvis nødvendig), utbredelseskart for Sverige (et minus for oss at ikke Norge er med) og tekst med avsnitt om feltkjennetegn, atferd, habitat, vertsplante (larveføde), utbredelse og status (inklusive eventuell rødlistekategori). En enkel kalender viser flygetid.

Bo Söderström. *Svenska fjärilar - en fälthandbok*. Albert Bonniers Förlag AB, Stockholm. 2006. 175 sider i format 13,5 x 19,5 cm, mykt omslag. Vekt 333 gram. ISBN 91-0-010514-7. Pris 298,- (+ 49,- i porto).

Til slutt presenteres mer tilfeldige og sjeldne gjester i henholdsvis Sverige og Norden, arter som mangler i Sverige men er påvist i ett eller flere naboland, gode sommerfugllokalteter med tilhørende kartskisser, sted og dato for alle fotografiene (som nesten samtlige er meget gode og illustrerende, og en del er tatt i Norge), over tre sider med litteraturreferanser (står feilaktig Lycaenidae i stedet for Nymphalidae i referansen til dagsommerfuglbindet i *Nationalnyckeln*) og henvisning til nettsteder, et grundig register og endelig en liste som innbefatter grønn metallsvermer, de seks «ekte» bloddråpesvermerne og samtlige 122 dagsommerfuglarter påvist i Sverige til og med 2005.

I nitten faktaruter tas det opp spesielle temaer, fortrinnsvis i forbindelse med visse arters atferd, som for eksempel flere blåvingers samspill med maur. Videre har Söderström sett mer enn 11 000 sommerfugler mellom 2002 og 2004. Fem arter har han i denne perioden hatt over 500 individer av: Flest rapssommerfugl, deretter gullringvinge, dagpåfugløyve, grønnvinge og sitronsommerfugl. Vanlig systematikk brytes en tanke på godt og vondt i denne boken, i og med at artene er inndelt etter utseende og/eller biotoptype (alternativt etter sjeldenhet og utbredelse) innen de ulike familiene/undergruppene. Noe lignende er forsøkt med mindre hell i en del fuglebøker, men det er kanskje mer vellykket i boken til Söderström. For skoghvitvinge *Leptidea sinapis* og enghvitvinge *Leptidea reali* er dessverre kun fotografi av vingeundersidene med (dog enkle tegninger av oversidene på side 41, men det hadde vært bedre med fotografier av preparerte individer), og det gjelder også noen andre arter. De to førstnevnte artene skal riktignok aldri vise vingeoversidene når de sitter, men det er likevel dem man bør se for å kunne bestemme. Vedrørende *Leptidea* kan man i en del tilfeller neppe foreta en sikker artsbestemmelse uten å ha et genitaliepreparat under mikroskopet. Sommerformen av sørgekåpe er blitt for lys i trykken (se side 123), og ligner dermed en del på et overvintrende individ om våren. For et fåtall arter er ikke kjønn påført illustrasjonene, men i noen av tilfellene er det dog neppe mulig. Imidlertid skulle det la seg gjøre på bildene som viser oversiden til apollosommerfugl (side 61) og ospesommerfugl (side 127). Begge disse må være hanner.

Våra fjärilar. Dagfjärilar i Norden

Dette er en meget systematisk og til dels grundig bok som spanderer de femti første sidene på mer generelt stoff som systematikk, sommerfuglers oppbygning, biologi, økologi, hvordan studere sommerfugler, fotogalleri over familier, larver, pupper og voksne individer i naturlig miljø, samt oversiktsplansjer med samtlige arter.

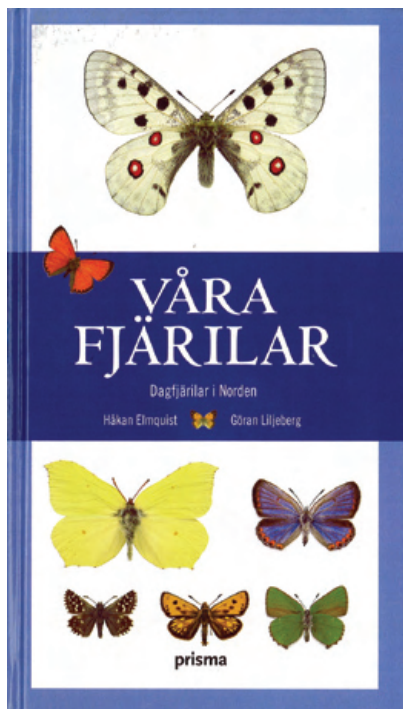
Artsbeskrivelsene har med foto av preparerte individer (både hann og hunn med vingeoverside og vingeunderside hvis nødvendig), utbredelseskart for Norden (samtlige virker identiske med de i *Fältnyckeln*) og tekst inndelt i utseende, levesett, flygetid og forekomst. Latinsk navn på vertsplantene er med og gjør det enklere å finne deres norske navn. Det er nevnt i hvilket stadium arten overvintrer (som egg, larve, puppe eller voksen). Eventuelle fredninger innen EU er nevnt. Avslutningsvis er det tatt med noen tilfeldige gjester, enkelte avvikende former, oversikt med arter fordelt på ulike biotyper, ordforklaringer, litteratur, foreninger og register.

Hannene av kileblåvinge *Aricia nicias* og fjellblåvinge *Albulina orbitulus* virker skuffende blasse i forhold til slik de ofte fremtrer i virkeligheten. Har det å gjøre med at individene var slitte/falmete, med lysforholdene/fotograferingen/fremkallingen eller med trykken? Den lille hvite kilen som vanlig blåvinge *Polyommatus icarus* har ute på bakvingens underside er nesten ikke synlig på illustrasjonen av hannen. En stor tabbe er det at symbolene for kjønn er byttet om for en rekke arter. Se

eksempelvis kommasmyger *Hesperia comma*, engsmyger *Ochlodes sylvanus*, myrgulvinge *Colias palaeno* (angående illustrasjonene av vingeundersider), emblas ringvinge *Erebia embla*, *Pontia chloridice*, *Pontia callidice* og *Colias alfacariensis*. Hos de tre sistnevnte (ingen av dem er påvist i Norge) har også hunnen fått tildelt symbol for hann. Tittelen kunne bare ha vært «Dagfjärilar i Norden». Forfatterne er ikke presentert. Dette er helhetlig betraktet trolig den beste av de tre bøkene, særlig på grunn av alle illustrasjonene per art. Dessverre er den noe stor, stiv og tung i lommen.

Hver av bøkene har sine kvaliteter og er ikke dyrere enn at du kan skaffe deg samtlige. Konsultasjon av alle tre kan nok i enkelte tilfeller hindre deg i å feilbestemme diverse individer, og dessuten har de en del forskjellig generell informasjon som kan være meget nyttig og interessant. Selve artstekstene i *Svenska fjärilar* er nok jevnt over fyldigst og mest opplysende med tanke på artsbestemming, mens *Fältnyckeln* passer best i lommen.

Oppgitt vingspenn for enkelte arter varierer for mye fra bok til bok, og det samme gjelder flygetid. Det burde fremgå hva som er innenfor intervallet for normalt. Selvfølgelig er det svært vanskelig å oppgi en flygetid som gjelder generelt, ikke minst fordi vær og annet kan variere dramatisk fra år til år. *Våra fjärilar* oppgir vertsplante uten forbehold for noen av de nordlige artene der den karakteriseres som ikke sikkert kjent i de to andre bøkene. I *Fältnyckeln* og *Våra fjärilar* nevnes ikke at det er stor variasjon i utseende hos *Euphydryas aurinia* (en rutevinge, ikke

Håkan Elmquist og Göran Liljeberg. *Våra fjärilar*. *Dagfjärilar i Norden*. Prisma, Stockholm. 2006. 189 sider i format 13 x 22,5 cm, stive permer. Vekt 448 gram. ISBN 91-518-4601-2. Pris 298,- (+ 49,- i porto).

påvist i Norge). De samme to bøkene nevner heller ikke at skoghvitvinge og enghvitvinge kun viser vingeundersidene når de sitter. *Svenska fjärilar* treffer generelt best på flygetiden til de fem vanligere artene som overvintrer som voksne (sitronsommerfugl, dagpåfugløyve, sørgekåpe, neslesommerfugl og hvit c). De kan jo i hvert fall i enkelte år være på vingene fra mars til september/oktober.

Ofte har bøker og andre publikasjoner om sommerfugler med generelle og mer selvfølgelige opplysninger for en art, og

ikke for en annen der det er like aktuelt. Jeg husker ikke i skrivende øyeblikk om alt det jeg nevner her gjelder en eller flere av de tre bøkene, men jeg har i hvert fall kommet over noe lignende i diverse kilder. Det er vel minimalt med dagsommerfugler som ikke liker sørvendte blomsterrike enger, eller som er aktive når solen er fraværende. Vanlig er det også at hunnen er noe større enn hannen. Videre er det slik at svært mange av artene lett kan berøres når de sitter på en blomst. «Lang» og «kort» flygetid er også relativt. Nevnes slikt spesielt for en eller få arter, kan leseren forledes til å tro at det ikke gjelder andre.

Virker det forvirrende med alle de like eller tilsynelatende like artene, så husk at du alltid ganske sikkert kan utelukke en del ved å ta i betraktning kjent utbredelse og flygetid, samt spesielle kjennetegn. Biotop er også ofte forskjellig. Noen arter kan imidlertid være nærmest umulige å artsbestemme i felt uten i det minste å

fange eksemplarene, noe avhengig av kjønn og slitasje med mer. Et «skrekken» eksempel er idasblåvinge og argusblåvinge, og ikke før i 1988 ble enghvitvingen skilt ut som egen art i forhold til den meget like skoghvitvingen.

Skaffer du deg en eller flere av bøkene, vil du uansett ganske sikkert bli mer hektet på disse fantastiske skapningene, og du kan hjelpe til å øke kunnskapen om dem. Interesse og viten henger sammen, og er midler i arbeidet med å bevare truede arter. Veksler du kontinuerlig mellom teori og praksis, vil fremgangen komme hurtig (men vær ydmyk...). Lykke til fra en nylig dagsommerfuglfrelst bokanmelder!

Takk til Kjell Magne Olsen, Vidar Selås, Christian Steel, Bo Söderström og Leif Aarvik for gjennomlesning og nyttige kommentarer til et tidligere utkast.

Roald Bengtson

Merknad til anmeldelsen av sommerfuglbøker i *Insekt-Nytt* nr. 3-2006

Jeg likte svært dårlig at redaktør Lars Ove Hansen (LOH) i *Insekt-Nytt* nr. 3-2006 hadde rykket inn en gammel og uferdig versjon av min samleanmeldelse av noen norske sommerfuglbøker. Anmeldelsen kom tidligere i svakt revidert form på trykk i *Fauna*. Etter at LOH så den på trykk der, ønsket han den også til *Insekt-Nytt*. Det sa jeg var helt greit, men at jeg først ville utarbeide en grundigere versjon. Nettopp det var jeg godt i gang med, da jeg plutselig til min store forbauselse fikk se den opprinnelige versjonen (sendt til

ham for vurdering 31. januar 2006, men ingen respons den gang) på trykk i *Insekt-Nytt* nr. 3-2006. Etter min anmeldelse hadde han også rykket inn en kommentar om boken *Nordens Ugler*, som jeg hevdet hadde sneket seg med ved en feiltakelse i litteraturlisten til en av bøkene jeg omtalte. Dette ble imidlertid fjernet av meg i min anmeldelse før den kom på trykk i *Fauna* nr. 4-2005. Uansett bør en redaktør ikke sette inn en slik kommentar, men selvfølgelig fjerne feilen eller kontakte forfatteren for å forhøre seg nærmere. De kommentarene han hadde om kirsebærssommerfuglen var imidlertid meget interessante.

Roald Bengtson

INNKJØP AV BUNNPLATER FOR INSETKASSER

I senere år har det vist seg dyrt å anskaffe ekspanderte polyetheneplater (Plastazote LD 45 hvit) til bruk som bunnplater i insektkasser. Så langt jeg vet, må platene som før ble solgt av Mehren Rubber i Sande, nå skaffes via Fagerdala Industri AS i Rygge. Her har de en noe annen prispolitikk som gjør at enhetsprisene blir svært høye ved kjøp av et lite parti plater. Skal du ha plater til for eksempel 30 kasser (4 m²), må du regne med en pris på ca. kr 120,- pr. kasse ekskl. mva. og frakt. Kjøper du derimot 20 ganger mer, faller prisen ned til ca. kr 17,- pr. kasse.

Jeg innbyr herved til felles innkjøp av bunnplater. Er du interessert, sender du en mail til op@aa-as.no senest to uker etter du har mottatt dette Insekt-Nytt. Du vil da få mer informasjon om ordningen og kan deretter vurdere om du vil være med. Det kan være lenge til neste slik anledning, så tenk på hva ditt behov blir de nærmeste år.

Med hilsen
Øystein Paulsen
Vearveien 29
3173 Vear
op@aa-as.no

SOMMERFUGL-OBSERVASJONER

Jeg har lenge savnet en hjemmeside for observasjoner av norske sommerfugler, noe lignende den danske og svenske.

Jeg har derfor ved hjelp av min sønn, Andreas Haugen, fått utviklet en hjemmeside som kan brukes på samme vis som den danske og svenske. Siden vil etterhvert bli oppjustert med både bilder og linker.

Håper dette kan bidra til å uveksle informasjon mellom sommerfuglinteresserte her i landet.

Her er adressen til siden:
<http://sommerfugler.net/>

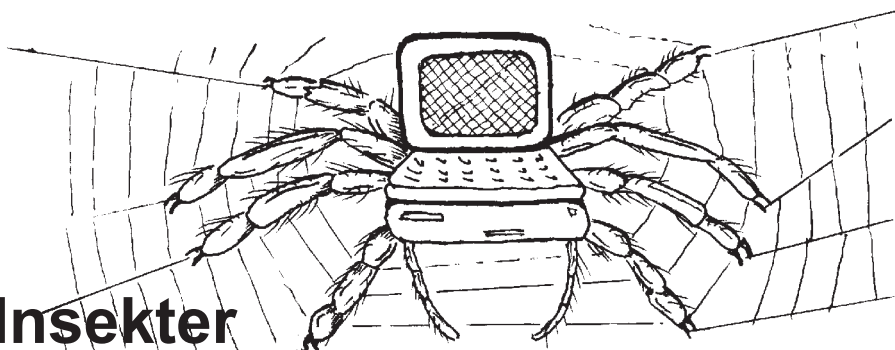
Med hilsen
Leiv Tommas Haugen

BOK ØNSKES KJØPT!

Følgende danske bok ønskes kjøpt:
Skandinaviens dagsommerfugle i naturen (Henriksen og Kreutzer, 1982). Det er den danske utgaven jeg er ute etter.

Roald Bengtson
r-bengts@online.no
(tlf. 22 18 13 98)

Insekter i nettet

ved Jan Stenløkk

En tåredryppende historie

Fra Madagaskar kommer denne unike oppdagelsen om en nattsommerfugl som drikker tårevæske fra sovende fugler. For å komme til tårevæsken (fuglene sover som kjent med øynene igjen), gjennomborer nattsommerfuglen øyelokket til den sovende fuglen. Sugesnabelen er utviklet med harpunaktige mothaker, og slik atferd er ikke tidligere kjent. Det kjennes imidlertid mange tilfeller, både fra Afrika, Asia og Sør-Amerika, der sommerfugler suger tårevæske fra store og relativt rolige dyr som hjort, antilope eller krokodiller mens de er våkne. På Madagaskar er det derimot ingen slike større dyr, og lemurene kan bruke forlabbene til å vifte vekk plageåndene, mens fuglene kan fly unna – så lenge de er våkne. Trolig er insektene etter salter fremfor selve væsken.

Etter: « Moths drink the tears of sleeping birds», New Scientist Online 20.12.2006, internet: http://www.newscientist.com/article.ns?id=dn10826&feedId=online-news_rss20

Felles tilhold hos menneske og gorilla!

Med «lus» tenker vi vel umiddelbart på lus i hodebunnen, men som kjent finnes det også de som har tilhold i kjønnsårene – noe vi kanskje ikke forteller uten videre? Lusene er nær knyttet til sin vert, og hver

Foto: Jan Stenløkk

art finnes bare på en verts-art. Forskere ville derfor undersøke når de to artene av flatlus, fra mennesket (*Pthirus pubis*) og fra vår nære slektning, gorillaen, (*Pthirus gorillae*), skilte lag. Fra sistnevnte vert ble det innsamlet lus fra ville gorillaer i Uganda – hvordan det nå er mulig å samle «kjønnslus» fra gorilla!

Teorien er den, at tilfeldige mutasjoner i arvestoffet (DNA) skjer regelmessig, og kan brukes som «klokke» for å angi hvor stor ulikhet det er mellom arter – og dermed når de ble atskilt fra en felles stamform. Ut fra dette og sammen med fossiler, delte menneskets og gorillaens felles stamfedre seg til ulike arter for 7-9 millioner år siden. «Stamfar-lusen», som altså lever bare på en art, burde også splittes opp i to nye arter på samme tid. Det viste seg imidlertid at menneske- og gorillaflatlus hadde gått hver sin vei for bare 3,3 millioner år siden.

Siden dagens flatlus ikke lever lenger enn et døgn uten verten, trakk forskerne slutningen at det hadde vært tett samkvem mellom menneske og gorilla gjennom lang tid. Under denne tiden hadde lusene mulighet til å bevege seg både på gorilla- og på våre menneskeforfedrene. Mest trolig er det at gorillaens forlatte soveplasser ble benyttet av menneskene, og også at apene ble spist. Dermed ble lusene overført og ble ikke atskilt som to arter før denne kontakten ble brutt.

Etter: New Scientist Online: «Pubic lice leapt from gorillas to early humans», internet: <http://www.newscientist.com/article/dn11330-pubic-lice-leapt-from-gorillas-to-early-humans.html>

En sjeldenhet?

Tovingene har mange sære medlemmer. En god kandidat er «Western Clawless Upside-down fly, *Nothoasteia clausa*» som lever i Australia. Eller gjør den det? Insektet kjennes bare fra ett eksemplar, innsamlet i 1980. Til tross for intensive leting, er det ikke funnet flere. Dvs. først i 2001 kom entomologene Gerry Cassis og Toby Schuh over flere eksemplarer som holdt til dypt nede i trekronen på det merkelige «grastreet» (*Xanthorrhoea*, med 17 endemiske arter). Nå viste det seg at insektet slett ikke var sjeldent. Det hadde bare et spesielt og sært tilholdssted, og her var det ganske så vanlig.

Etter «Rare - or just hidden?» Australian Museum, internett: <http://www.austmus.gov.au/collections/entomology/>

Rosa gresshoppe

Dersom du ser en rosa elefant, er det ikke et godt tegn! Men en rosa gresshoppe? I fjellområdene i Pennsylvania, USA rapporteres det årlig om folk som har sett slike merkelige insekter. De ellers grønne gresshoppene har en klar rosa farge, og som omfatter antenner, øyne, bein – ja, hele kroppen. Det har faktisk lyktes å fange inn ett eksemplar, så insektet er reelt nok, og det er naturligvis en genetisk feil (erythrisme), som gjør at insektet ikke kan danne det grønne pigmentet.

Etter: «Bug facts» fra «Carnegie Bug Gazette» July 2005, internet: <http://iz.carnegiemnh.org/inverts/bugfacts.html>

Her kommer 20 nye spørsmål, laget fra ett eldre nummer av Insekt-Nytt, Nr. 1/2 1995. Bladet kan lastes ned i pdf-format, fra hjemmesiden vår: www.entomologi.no. På den måten blir det mulig for de fleste å slå opp i kildene for mer lesning.

20 spørsmål med yrkesvilledning:

Regler: Kun de under 15 år har lov å bruke hjelpemidler!

1. Hvor stor andel av alle planter, og dyr (alle organismer), i prosent, utgjør artsrikdommen av biller?
2. Har et lite insekt like mange muskler som et pattedyr?
3. Hvilken stor gruppe av leddyr finner vi flest av i havet (saltvann)?
4. Det er særlig tre grunner til insektenes suksess, hvilke?
5. Finnes det bier som velger tomme sneglehus som reir eller bosted for sine larver?
6. På hvilken måte frakter villbier med seg pollen til bolet?
7. Hva er almesyken?
8. ... og hvordan sprer almesyken seg?
9. Leddyr i havet, som trilobitter, regnes å være de første dyr på jorden. Hvilken geologisk tidsepoke er det snakk om?
10. Hvilke grupper av nålevende insekter har mange opprinnelige trekk fra fortiden?
11. Hvorfor har det ikke vært store utbrudd av vandregresshopper i Europa i det siste århundret?
12. Vandregresshopper kan opptre i en solitær og en gregariøs form eller fase. Hva vil det si?
13. Hvordan plasserer gulløyene sine egg?
14. Har blomsterfluens landlevende larver bein (føtter)?
15. Omtrent hvor mange kjente arter finnes det av insekter?
16. Hva er en nøkkelbiotop?
17. Til hvilken større gruppe hører bladrollerne?
18. Hvordan eller hvorfor er gransnutebillen (*Hylobius abietis*) et fryktet skadedyr?
19. Hvorfor blir friske bartrær i liten grad angrepet av skadeinsekter?
20. Det er funnet fossile funn av vinger fra store øyenstikkere. Hvor stort vingespenn hadde de?

Svarene står på neste side:

Svarene:

1. Biller utgjør 23,8%, nesten en fjerdedel (Sømme 1995).
2. Ja, selv om insekter er små, har de like mange muskler som hos et pattedyr (Sømme 1995).
3. Krepssdyr er den dominerende leddyr gruppe i havet (Sømme 1995).
4. Liten størrelse, vinger og et sterkt hudskjelett (Sømme 1995).
5. Ja, villbier i gruppen murerbier (slekten *Osmia*), hvor tre arter finnes i Norge (Fjellberg 1995).
6. De frakter med seg pollen som festes i den tette pelsen på buksiden (Fjellberg 1995).
7. Almesyken er en sopp (Hanssen 1995).
8. Almesyken spres til friske trær med almesplintborener (*Scolytus laevis*) (Hanssen 1995).
9. Kambrium, ca. 540-505 millioner år siden (Stenløkk 1995).
10. Øyestikkere, nettvinger og kakerlakker (Stenløkk 1995).
11. Vandregresshopper har sjeldnere masseutbrudd på grunn av en mer moderne landbruksmetode (Hjermann 1995).
12. I den solitære fasen lever de som enkeltindivider, men dersom tettheten av nymfer blir stor nok utvikles de til den gregariøse formen og blir til «ekte vandregresshopper» (Hjermann 1995).
13. Gulløyer plasserer ett og ett egg på toppen av en stilk (Sundby 1995).
14. Blomsterfluenes larver er både blinde og uten bein (Sundby 1995).
15. Det er registrert omtrent en million arter av insekter (Hågvar 1995).
16. En nøkkelbiotop er et sted som er særpreget av en spesiell sjelden naturtype ofte med sjeldne arter (Hågvar 1995).
17. Bladrullere er en delgruppe av snutebiller (Engdal 1995).
18. Den legger egg i nylig døde stubber og røtter av bartær. De unge larvene gnager bark av unge trær og dette skaper et alvorlig problem i nye plantefelt (Engdal 1995).
19. Den seige kvaen treet uskiller er svært effektiv som beskyttelse ved insektangrep. Enkelte bartrær har også giftig kvae (Hanssen 1995).
20. Fra karbon er det fossile funn av øyestikkere med 70 cm vingespenn (Stenløkk 1995).

0-5 riktige: *Dårlig, vi anbefaler en karriere som økonom, børsmeidler, it-konsulent eller politiker.*

5-10 riktige: *Middels bra. Du kan kanskje bli lærer.*

10-15: riktige: *Meget bra, entomolog kan være en mulighet for deg.*

15-20 riktige: *Utmerket (du har vel ikke kikket?). Entomolog er yrket for deg. Kontakt Insekt-Nytt redaksjonen for ytterligere yrkesviledning.*

Litteratur:

- Engdal, Jostein. 1995. Sære tilpasninger hos snutebiller. *Insekt-Nytt* 20 (1/2) side 44-46
- Fjellberg, Arne. 1995. Villbier - bestøvning viktigere enn honning. *Insekt-Nytt* 20 (1/2) side 41-43
- Hanssen, Oddvar. 1995. Insekter i døde og råtnende trær. *Insekt-Nytt* 20 (1/2) side 27-40
- Hjermann, Dag. 1995. Med «Herrens vrede» skrevet på vingene. *Insekt-Nytt* 20 (1/2) side 13-20
- Hågvar, Sigmund. 1995. Velkommen til insektenes verden!. *Insekt-Nytt* 20 (1/2) side 2-4
- Stenløkk, Jan. 1995. 400 millioner år med insekter. *Insekt-Nytt* 20 (1/2) .side 9-12
- Sundby, Ragnhild. 1995. Biologisk kontroll. *Insekt-Nytt* 20 (1/2) side 21-23
- Sømme, Lauritz. 1995. Insektenes suksess. *Insekt-Nytt* 20 (1/2) side 5-8
-
-

ICE 2008

July 6 - 12, 2008
Durban, South Africa

www.ice2008.org.za

XXIII International Congress of Entomology

INVITATION

Hosted by

The Entomological Society of Southern Africa

To be held at the International Convention Centre, Durban, South Africa.

We are delighted that the Council for International Congresses of Entomology has decided to select South Africa as the site for the next ICE. The Entomological Society of Southern Africa will ensure that this congress lives up to the best traditions of previous congresses and that the scientific programme will have a significant impact on the development of the discipline for the benefit of the peoples of the African continent and elsewhere.

Africa is the only continent that has yet to host an International Congress of Entomology. The hosting of such an important event will undoubtedly be of enormous benefit in generating solutions to the many pressing entomological challenges facing the continent, especially those related to human health, food security and the documentation of its hugely diverse but poorly known arthropod fauna.

The Congress will also provide a unique opportunity for African scientists to meet and interact in large numbers with entomologists from across the globe. We urge our colleagues throughout the world to use this opportunity to get a glimpse of the continent's rich and fascinating insect fauna and to enjoy the hospitality of their African friends.

Robin Crewe

President: ICE 2008

Scientific Programme

The Scientific Programme covers all aspects of Entomology. You are invited to submit suggestions for subjects and possible organisers of symposia that will fit into the sections listed below

Proposed Section Topics

• Pest management: annual crops• Pest management: perennial crops• Pesticides, residues and toxicology• Transgenics• Forest entomology• Stored product and post harvest entomology• Ecology• Genetics and evolutionary biology• Insect pathology• Special issues	• Medical and veterinary entomology• Reproduction and development• Physiology and biochemistry• Behaviour and neurobiology• Social insects• Systematic, phylogeny and zoogeography• Conservation, biodiversity and climate change• Insect plant interactions• Invasive species

Entomological Society of
Southern Africa

Congress Organisers:

Turners Conferences & Conventions (Pty) Ltd

PO Box 1935, Durban 4000, South Africa

Tel: +27 31 3321451 Fax: +27 31 3686623

Email: info@ice2008.org.za

naturogfrityd.no

Ordretelefon
38 39 35 75

Naturbøker og varer innen optikk, insektsutstyr, naturfoto, GPS, kart & feltutstyr.

Nationalnyckeln Fantastiske oppslagsbøker for Nordens biologiske mangfold

Nationalnyckeln til Sveriges flora og fauna vil over tid presentere alle Nordens forekommende flercellede organismer, ca 50 000 arter! Praktbøker i A4 format med detaljert tekst, fargebilder og kart.

Pris pr. bind kr349

Vi lagerfører bøkene etterhvert som de kommer.

Ønsker du insektbøkene i serien: **TEGN "INSEKTABONNEMENT"**
FÅ 10 % RABATT PÅ BØKENE

Nye bind i serien høsten 2007
Skalbaggar: Coleoptera, Cerambycidae
130 arter presenteres.
Fjærilar: Lepidoptera, Micropterigidae–
Psychidae. Ca 250 arter

ÄDELSPINNARE - TOFSSPINNARE
Lasiocampidae – Lymantriidae
av Hydén, Jilg og Östman. Presenterer nordens 144 arter av spinnere og svermere. Et gjennomført verk med kart, tekst og fantastiske illustrasjoner i en klasse over alt tidligere. 407 sider. Utgitt januar 2007

DAGFJÄRILAR *Hesperiidae-Nymphalidae*
Av Eliasson m.fl. Volumet presenterer nordens 140 arter av dagsommerfugler med kart, fargeplansjer og detaljer av en grad vi ikke har sett tidligere for disse artene i noe skandinavisk bokverk. Boka har også en liste med norske navn. 407 sider. Utgitt 2005.

MÅNGFOTINGAR *Myriapoda*
av Andersson m.fl. Volumet presenterer alle nordens 111 arter av tusenben. Boka har en fyldig introduksjon til leddyrene. 351 sider, rikt illustrert. Utgitt juni 2006.

Fantastisk feltflora og oppslagsverk med alle våre insekters vertsplanter

Gyldendals store nordiske flora

Nordens vakreste flora omfatter 3250 urter, busker og trær, med underarter og varieteter. De enkelte arter er representert ved svært nøyaktige malte akvareller som bygger på skisser fra plantenes naturlige voksesteder.

- * Betydelig utvidet og grundig revidert
- * Nå også med Svalbard og Spitsbergen
- * Reviderte og forbedrede utbredelseskart
- * De nye norske planteneavnene
- * Grundig revidert tekst
- * Større format
- * 928 sider
- * 3250 arter
- * 800 nye arter

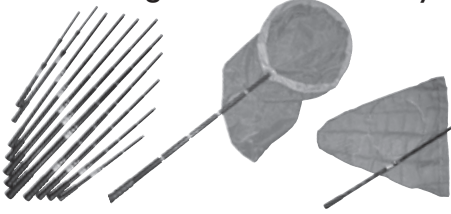

I boka beskrives samtlige gamle og de fleste nyere innførte planter fra Sverige, Danmark, Norge, Finland, Færøyene, Island, Svalbard og Spitsbergen i naturtro bilder og utførlig tekst.

Nå på lager - Pris kr 899 - fraktfritt tilsendt

Natur og Fritid AS, Fyrveien 6, 4563 Borhaug. e-post: post@naturogfrityd.no

Sommerfuglhåver & samlerutstyr

Våre superlette håver har poser i gjennomsiktig spesialstoff, teleskop glassfiberstenger og er sammenleggbare. Mange ulike størrelser på stengene og ulike hâvdiâmetere. Standardhâv - 35cm diameter på nettet
Teleskopstang 43-80cm. - Kr 320

Sommerfuglkasser

Tette kasser av høy kvalitet
(glass fast i lokket, m/plastazote bunnmateriale).

Størrelse	Pris	Brun	Trehvit
15x18 cm	199	193	
15x23 cm	228	212	
23x30 cm	274	251	
30x40 cm	319	309	
40x50 cm	363	348	

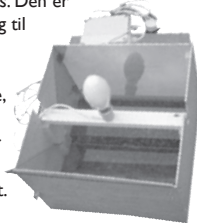

ANNET UTSTYR

Slaghâv (lett 35cm u/skaft)	Kr269
Stangsil	Kr199
Vannhâv m/skaft	Kr398
Insektnâler i alle størrelser 100pk	fra Kr39
Spennestrimler	fra Kr34
Spenn Brett 40cm langt justerbart	fra Kr111
Spenn Brett 30cm lengde balsatre	fra Kr105
Preparasjonsnâl med treskaft.....	Kr24
Pinsett	Kr39
Avlivningsglass	Kr80
Ethylacetat (eddiker)	Kr199

Skinner felle m/lys - Pris fra kr 1650

Er laget slik at den kan flatpakkes. Den er derfor mer transportabel i tillegg til robust. Velegnet for den som vil fange på flere steder. Kan fâs både med kraftig kvikkslôvlampe, eller aktinisk lysrôr. Kommer derfor også i 12V versjoner som kan kobles til bilbatteri eller aggregat. Pris 12V versjon kr 1950

Aktuelle bøker

British Wildlife Publings Field Guides med gode tegninger av Richard Lewington er trolig de beste feltbøkene for øyestikkere og nattsommerfugler også for norske forhold.

Moths of Great Britain and Ireland

Illustrerer alle macro-moths (mâlere, nattfly, spinnere etc.) i Storbritannia. Artene er tegnet i naturlige hvilestillinger. Velegnet for norske forhold, selv om ikke absolutt alle arter er med. Meget gode illustrasjoner. 400s. **Kr399**

Dragonflies of Great Britain & Europe

Dijkstra, Ny ID-guide på Europas øyestikkere der Europas beste feltkspertes bidrar. Gode kritikker. Utg. 2006, Gj.illustrert i farger, 320s. **Kr399**

Insects of Britain and Western Europe

Chinery, Guide til de 2000 vanligste insektene i V-Europa. Boka er regnet som den beste sammenfattende oversiktsboka også for norske forhold. God og oversiktlig guide. 2000+ illustrasjoner, 320s, Pb, Helm. Ny utgave mai 2007. **Kr211**

Nordens viklere

Ingvar Svensson, Boka om Nordens viklere handler alle pâviste viklere i Norge og Norden. Artene er avbildet i farger i 2x størrelse. I tillegg er hann- og hunn genitalier tegnet for hver art. 339s, Ent.Sel.i Lund. Ny mai 2007. **Kr349**

Dagfjârlar - Fâltnyckeln

Eliasson m.fl., Feltboka presenter 140 arter av dagsommerfugler med larver. Boka har kart, fargeplansjer og korte detaljtekster, fra Nationalnyckeln. Artsutvalg og gode tegninger gjør boka til fôrstevalg for artsbestemmelse også for norske forhold. 70s, mykperm / lommeform. **Kr168**

Mângfotingar - Fâltnyckeln

Tilsvarende utdrag med plansjer og kart for alle vâre tusenben og skolopendere **Kr168.**

Robinson felle m/lys - Pris kr 3400

Lysutstyr for insektfelle

Hg gasslampe 125W (kvikkslôvpære)	Kr78
Reaktorspole 125W	Kr250
Lyskit for 220V strômforsyning (15W, 40W, 80W eller 125W)	Kr850
Lyskit for 12V strômforsyning (8, 15, 40w)	Kr1250

Forhandlere av entomologisk utstyr

BENFIDAN

Benfidan fører forskjellig entomologisk utstyr, først og fremst innsamlings- og prepareringsutstyr. Her kan man blant annet kjøpe spennbrett, insektnåler og håver. Skriv etter prisliste til: Benfidan, Præstbrovej 10, DK-7900 Nykøbing Mors, Danmark.

MARRIS HOUSE NETS

Dette firmaet fører forskjellige typer insekt-nett, inkludert malaisetelt. Firmaet produserer teltene selv, og disse er av meget bra kvalitet. Adresse: Marris House Nets, 54 Richmond Park Avenue, Queen's Park, Bournemouth, England BH8 9DR.

TAMRO MedLab AS

Fører stereomikroskoper, binokularluper, laboratorieutstyr, dramsglass o.a. Se annonse på baksida av bladet. Hjemmeside: www.tamromedlab.no

BIOQUIP

Kjempestort entomologisk firma lokalisert i California, USA. Fører det aller meste. Verdt å prøve, men litt dyre! Hjemmeside: www.bioquip.com

Sjekk også følgende side på nettet: <http://insects.ummz.lsa.umich.edu/entostuff.html>. Her har Zoological museum, University of Michigan listet en god del nordamerikanske og internasjonale firmaer som fører entomologisk utstyr.

Rettledning for bidragsytere:

Tekst. Hovedartikler struktureres som følger: 1) Overskrift; 2) Forfatteren(e)s navn; 3) Selve artikkelen (gjørne med ingress- en kort tekst som fanger leserens oppmerksomhet og som trykkes med halvfete typer; splitt hovedteksten opp med mellomtitler; 4) Evt. takk til medhjelpere; 5) Litteraturliste; 6) Forfatteren(e)s adresse(r); 7) Billedtekster og 8) Evt. tabeller. Alle disse punktene kan følge rett etter hverandre i manus. Send bare ett eksemplar av manus. Bruk forøvrig tidligere numre av Insekt-Nytt som eksempel. Latinske navn skal skrives i kursiv.

Manuskripter må være feilfrie. Manuskripter sendes redaksjonen som e-post eller vedlegg til e-post. De fleste typer tekstredigeringsprogrammer kan benyttes (PDF dokumenter godtas ikke). Eventuelle bilder og illustrasjoner sendes inn samtidig med manuskriptet.

Forfattere av større artikler vil få tilsendt 10 eksemplarer av bladet.

Illustrasjoner. Vi oppfordrer bidragsytere til å illustrere artiklene med fotografier og tegninger. Leveres illustrasjonene elektronisk, vil vi ha dem på separate filer som vedlegg til e-post (formatene TIFF eller EPS er å foretrekke), og med en oppløsning på minimum 300 dpi. Det er en fordel om bildene er tilpasset A5 format med 5,90 cm bredde for én spalte, eller 12,4 cm over to spalter. Legg ikke illustrasjonene inn i tekst-redigeringsprogrammet, f.eks. MSWord. Fjern også alle koder etter eventuelle referanseprogram (f.eks. Endnote). Originale fotografier kan sendes inn som papirbilde, dias eller negativer. Redaksjonen forbeholder seg retten til å velge utsnitt og foreta små justeringer på bildet (som feks kontrast og lys).

Korrektur. Forfattere av større artikler vil få tilsendt en utskrift for korrektur. Den må returneres senest 3 dager etter at man mottok den. Store endringer i manuskriptet godtas ikke. Korrektur av små artikler og notiser foretas av redaksjonen.

Norsk entomologisk forening

Postboks 386, 4002 Stavanger

E-mail sekretær: jansten@c2i.net

Bankkonto: 7874 06 46353 [Per Nedreberg, Jerpefaret 3 D, 1440 Drøbak]

Styret 2007

Formann: Leif Aarvik, Nyborgveien 19a, 1430 Ås (tlf. 64 94 24 66)

Sekretær: Jan Arne Stenløkk, Kyrkjeveien 10, 4070 Randaberg (tlf. 51 41 08 26)

Kasserer: Per Nedreberg, Skanseveien 24B, 1445 Heer (tlf. 64 93 38 01)

Styremedlem: Morten Falck, Ulsrudveien 13, 0690 Oslo (tlf. 22 26 96 59)

Styremedlem: Øivind Gammelmo, Granvegen 46, 2742 Grua (tlf. 41 66 51 87)

Styremedlem: Jostein Engdal, Langsethveien 39, 3475 Sætre (tlf. 32 79 07 30)

Lokallag

Finnmark lokallag, c/o Johannes Balandin, Myrullveien 38, 9500 Alta

Tromsø entomologiske klubb, c/o Arne C. Nilssen, Tromsø museum, 9037 Tromsø

Midt-Troms lokallag, c/o Kjetil Åkra, Midt-Troms Museum, Postb. 82, 9059 Storsteinnes (tlf. 77 72 83 35)

NEF/Trøndelagsgruppa, c/o Oddvar Hanssen, NINA, 7485 Trondheim

Entomologisk Klubb, c/o Lita Greve, Zoologisk Museum, Universitetet i Bergen, Muséplass 3, 5007 Bergen

Jæren entomologklubb, c/o Ommund Bakkevold, Asperholmen 1, 4300 Sandnes

Agderlaget (A-laget), c/o Kai Berggren, Bråvann terrasse 21, 4624 Kristiansand

Grønland lokallag, c/o Arnt Harald Stendalen, Wettergreensvei 5, 3738 Skien

Larvik Insekt Klubb, c/o Torstein Ness, Støperiveien 19, 3267 Larvik

Drammenslaget / NEF, c/o Tony Nagypal, Gløttvollan 23, 3031 Drammen

Numedal Insektregistrering, c/o Bjørn A. Sagvolden, 3626 Røllag (tlf. 32 74 66 37)

NEF avd. Oslo & Akershus, c/o Insektavd., Naturhist. mus., Pb.1172 Blindern, 0318 Oslo

Østfold entomologiske forening, c/o Thor Jan Olsen, Postboks 1062 Valaskjold, 1701 Sarpsborg

Distributør

Salg av trykksaker og annet materiell fra NEF: Insektavdelingen, Naturhist. museum, Postb. 1172 Blindern, 0318 Oslo [Besøksadresse: Sarsgate 1, 0562 Oslo] (tlf. 22 85 17 05); E-mail: Leif.Aarvik@nhm.uio.no.

